

Varför välja slöjd?

Tonåringars uppfattningar om vilka faktor som inverkar på
deras val av slöjd som valfritt ämne

Lilly Swanljung

Magisteravhandling i slöjdpedagogik

Fakulteten för pedagogik och

välfärdsstudier

Åbo Akademi 2018

Abstrakt

Författare Swanljung, Lilly	Årtal 2018
Arbetets titel Varför välja slöjd? Tonåringars uppfattningar om vilka faktorer som inverkar på deras val av slöjd som valfritt ämne.	
Oppublicerad avhandling i pedagogik för pedagogie magisterexamen. Vasa: Åbo Akademi. Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier.	Sidantal 78
Referat Studiehandledaren på skolan där jag jobbar ställde frågan; Hur vi kan åtgärda problematiken med att så få elever väljer textilslöjden som valfritt ämne i årskurs 8–9? Den frågan hade jag inget svar på men den började gnaga i mig. Med lite efterforskning i Utbildningsstyrelsens statistik visade det sig att antalet elever som väljer textilslöjd haft en negativ trend under hela 2000-talet. För att kunna svänga trenden behövs först forskning om vilka faktorer som inverkar på elevernas val av valfria ämnen ur ett elevperspektiv. Studiens syfte är att undersöka elevers uppfattning om vilka faktorer som inverkar på deras val av valfria ämnen i årskurs 8–9. Studiens fokus ligger på ämnet slöjd, som innefattar både textilslöjd och teknisk slöjd. Utgående från syftet har följande forskningsfrågor formulerats: • Vilka faktorer uppfattar eleverna att inverkar på deras val när de väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne? • Vad skulle enligt eleverna göra slöjden mera intressant som valfritt ämne? För att få svar på de ovannämnda forskningsfrågorna användes webbenkät som datainsamlingsmetod. Frågorna i enkäten bestod av både graderade åsiktsfrågor och öppna frågor. Enkäten besvarades av elever i årskurs 8 i två skolor i Svenskfinland. Totala antalet informanter i studien är 187. I resultatet framkommer att eleverna inte uppfattar att de olika faktorerna inverkar när de gör sina val. Majoriteten av eleverna berättar även att de har utgått från vad de tycker om och vad som är roligt och intressant när de har gjort sina val angående valfria ämnen i årskurs 8–9. När eleverna får ge förslag på hur slöjden kunde bli mera intressant som valfritt ämne svarar en femtedel av eleverna att de önskar en större valfrihet och lyfter fram slöjdprodukten. Att få välja slöjdprodukt och arbetsområde är det som eleverna önskar. Tidigare forskning visar att tonåringar är marginellt medvetna om vilken påverkan de utsätts för, vilket även kan ses i den här studien. Föräldrarna är den faktor som har störst inverkan på tonåringars val enligt psykologisk forskning. I studiens resultat kan vi dock utläsa att eleverna inte uppfattar att föräldrarna inverkar på deras val. Eleverna anser att de gör sina val själva utgående från det de tycker om. Elevernas önskan om att få större valfrihet i slöjden står i linje med GLGU 2014 att uppgifterna i slöjd ska innehålla innovation, formgivning och experimenterande samt utveckla kompetenserna i förmågan att tänka och lära sig samt arbetslivskompetens och entreprenörskap.	
Sökord / indexord Slöjd, valfritt ämne, påverkan, käskyö, valinnaisaine, slöyd.	

Innehåll

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund och problemområde.....	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor.....	3
1.3 Tidigare forskning.....	4
1.4 Centrala begrepp.....	5
1.5 Avhandlingens uppläggning.....	6
2 Slöjd som läroämne i årskurs 7–9.....	7
2.1 Slöjdens uppdrag, målsättning och innehåll.....	7
2.2 Undervisningens organisering.....	10
2.3 Uppfattningar om slöjden som skolämne.....	15
2.4 Slöjd som valfria studier i årskurs 8–9.....	16
3 Att göra ett val är en handling	22
3.1 Val ur ett sociologiskt perspektiv.....	22
3.2 Påverkan som en socialpsykologisk mekanism.....	25
3.3 Vad inverkar vid valsituationer.....	27
4 Faktorer som inverkar på tonåringars val av tillvalsämne.....	29
4.1 Individrelaterade aspekter.....	29
4.2 Skolrelaterade aspekter.....	31
4.3 Familje- och samhällsrelaterade aspekter.....	35
4.4 Sammanfattning av faktorerna.....	40
5 Planering och genomförande av studiens empiriska undersökning.....	42
5.1 Precisering av syfte och forskningsfrågor.....	42
5.2 Val och beskrivning av metod	43
5.3 Val av informanter.....	46
5.4 Genomförande av datainsamling.....	47
5.5 Bearbetning av insamlat material.....	48
6 Resultatredovisning.....	50
6.1 Bakgrundsinformation.....	50
6.2 Faktorer som inverkar när eleverna väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne.....	50
6.3 Elevernas uppfattningar om vad som gör slöjden intressant som valfritt ämne	53

7	Diskussion.....	57
7.1	Resultatdiskussion.....	57
7.2	Metoddiskussion.....	62
7.3	Reliabilitet, validitet och etik.....	63
7.4	Förslag till fortsatt forskning.....	65
	Referenser.....	66
	Bilagor.....	71

Tabeller

Tabell 1. Mål för undervisningen.	8
Tabell 2. Antal elever som studerat valfria kurser i årskurs 7–9 i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen åren 2006–2009.....	16
Tabell 3. Antal elever som studerat slöjd som valfria kurser i årskurs 8–9 i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen åren 2012 och 2014.....	17
Tabell 4. Geografiska skillnader i antal elever som valt slöjd som valfri kurs i årskurs 8–9.....	18
Tabell 5. Elevernas förslag till att göra slöjden mera intressant.....	53

Figurer

Figur 1. Mångsidig kompetens.	10
Figur 2. Timfördelningen i grundläggande utbildning för läropliktiga.	13
Figur 3. Elevernas uppfattningar om och attityder till slöjd.....	19
Figur 4. Påverkande faktorer i relation till eleven.....	39
Figur 5. Olika faktorerers påverkan på elevens val av slöjd i relation till kön.....	50
Figur 6. Olika faktorerers påverkan på elevens val av slöjd i relation till slöjdart.....	51
Figur 7. Konkluderande figur om inverkan på faktorer vid elevens val att välja eller inte välja slöjd som valfritt ämne.....	59

1 Inledning

1.1 Bakgrund och problemområde

Slöjden har historiskt sett varit ett viktigt och centralt ämne i skolan. Förmågan att kunna slöjda ses som en viktig kunskap och färdighet i det finländska samhället. (Anttila, 2003, s. 3.) Slöjden uppmuntras, utvecklas och har en stark ställning i vårt samhälle ännu idag och enligt Anttila skulle slöjden kunna utvecklas ännu mera om styrande organisationer skulle möjliggöra en bättre inkomst för den enskilda yrkesutövande hantverkaren. Ett tecken på att slöjden upplevs intressant ur ett individuellt perspektiv är dess ställning som hobby, vilket syns genom sociala medier, bloggar och DIY (DoItYourself). I skolan värdesätter lärare och elever att slöjden är kreativ och rolig samt att eleverna får forma och framställa produkter. Samtidigt som eleverna får vara kreativa och tänka mera fritt utvecklar de förmågor som att lösa problem, analysera, ta beslut och värdera. Slöjden är en del av de konst- och färdighetsämnen som av lärare och rektorer anses bygga upp välbefinnande och gemenskap i skolan. Dessa ämnen är praktiska och elevcentrerade, vilket mångsidigt stöder elevernas utveckling och deras inriktning för vidare studier. Trots detta finns det ett minskat intresse hos ungdomarna för slöjden, speciellt textilslöjden i skolan idag. (Hartman, 2014, s. 178; Laitinen, Hilmola & Juntunen, 2011, s. 8.)

Professor i slöjdpedagogik Christina Nygren-Landgårds diskuterar i tv-programmet *Uppsving åt slöjden* frågeställningen varför så få elever väljer slöjd som tillvalsämne (Yle Arenan, 2008). Nästan samma frågeställning kom upp i en diskussion med studiehandledaren på skolan som jag jobbar vid. Studiehandledaren frågade mig hur vi ska åtgärda problematiken med att så få elever väljer textilslöjden som valfritt ämne i årskurs åtta och nio. Ett enkelt svar kan vara att satsa på trender inom ungdomskulturen och att vara populist bland eleverna. Dock är jag intresserad av att se elevernas subjektiva upplevelser av valet. Hur eleverna tänker och vilka överväganden som ligger bakom deras val. För att verkligen kunna åtgärda problemet på ett långsiktigt och ändamålsenligt sätt ur ett elevperspektiv är första steget att undersöka och se vilka faktorer som inverkar på elevernas val. Varför väljer eleverna slöjd eller inte som valfritt ämne?

Frågan är om det här är ett lokalt fenomen för den här specifika skolan eller om det är ett allmänt fenomen i Svenskfinland eller Finland överlag. Enligt Nygren-Landgårds finns det ingen forskning som visar hur det förhåller sig, om fenomenet kan särskiljas mellan stad och landsbygd eller om det har att göra med den lokala kulturen (Yle Arenan, 2008). Eleverna i de finlandssvenska skolorna har olika klassbakgrund, både kulturellt och ekonomiskt, de har också olika framtidsdrömmar. Elevernas val påverkas av uppväxtförhållanden i form av föräldrarnas socioekonomiska status, möjligheter som ges i skolan, socialt stöd och individuella ambitioner enligt Aronsson, Hellgren, Isaksson, Johansson, Sverke och Torbiörn (2012, s. 69). Men det finns även andra faktorer som påverkar, såsom individuella intressen, samhället, skolans kultur eller slöjdlektionerna i skolan.

Ämnet slöjd innefattar i läroplanen ett innehåll från både teknisk slöjd och textilslöjd. Inom de olika valfria ämnena har skolorna stor valfrihet att välja vilka ämnen som erbjuds och därmed har skolor lite olika system. Det är utbildningsanordnarna som beslutar vilka valfria ämnen som erbjuds. Vissa skolor har valt att erbjuda slöjd som valfritt ämne med två olika inriktningar; textilslöjd och teknisk slöjd. Det finns även skolor som har flera olika valfria ämnen inom textilslöjd och teknisk slöjd, som till exempel metallslöjd, träslöjd, sömnad och garnteknologi. Skolorna har valt att göra lite på olika sätt beroende på skolkulturen och det samhälle skolan finns i. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95, 430.)

Konsekvenser av att en allt mindre grupp elever väljer slöjd som ett valfritt ämne i årskurs 8–9 är till exempel slöjdlärares arbete, de slöjdrelaterade yrkena och slöjdkulturen i samhället. Väljer inte eleverna slöjd minskar antalet undervisningsgrupper, vilket direkt inverkar på slöjdlärares arbetsmängd. En slöjdlärare fyller inte sin undervisningsskyldighet inom slöjden och tvingas att fylla på med andra ämnen eller gå ner i arbetstid. Båda dessa alternativ inverkar negativt på slöjdlärares arbete som ett attraktivt arbete. Om slöjdlärares arbete upplevs som ett arbete utan utvecklingsmöjligheter och som ett yrke som man inte kan försörja sig på, kan det leda till att det blir svårt att rekrytera intresserade och behöriga lärare i slöjd. Avsaknaden av pedagogiska och slöjdkunniga lärare leder i sin tur till att elever inte väljer slöjd för att undervisningen inte upplevs som tillräckligt bra och eleverna finner inget intresse i slöjden.

Om elever inte väljer slöjd som ämne i årskurs åtta och nio, hur stor är då sannolikheten att de väljer att studera ett yrke som är slöjdrelaterat? Elever som inte har en vana att arbeta med någon slöjdart kan ha svårt att se det som en framtida yrkeskarriär. När elever inte väljer slöjdrelaterade yrken har det sedan en direkt följd på andra stadiets utbildningar som inte får studerande och tvingas lägga ner.

Hur avsaknaden av slöjd i skolan påverkar vår slöjdkultur kan diskuteras. Om skolämnet slöjd minskar i skolan eller helt försvinner kan vi få en eller flera generationer som inte behärskar slöjdtekniker och inte är intresserade av slöjd. Ska vår slöjdkultur utarmas på grund av att tonåringar gör andra val i skolan? Det är relevant att fundera på hur vårt samhälle påverkas av att tonåringar har möjlighet att välja eller välja bort slöjden i grundläggande utbildningen.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att undersöka och kartlägga vilka faktorer som inverkar på elevernas val att välja eller inte välja slöjd som valfritt ämne i årskurs 8–9 samt att utreda hur ämnet kunde göras mera populärt. Jag vill även undersöka vilken uppfattning eleverna har om vad som inverkar på deras val av valfria ämnen under de två sista åren av grundläggande utbildningen.

Studiens forskningsfrågor är:

Vilka faktorer uppfattar eleverna att inverkar på deras val när de väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne?

Vad skulle enligt eleverna göra slöjden mera intressant som valfritt ämne?

För att förverkliga syftet med studien har jag genom en enkät frågat elever om deras uppfattningar om vilka faktorer som inverkar vid deras val samt vad de anser skulle göra slöjden mera intressant. Materialet har analyserats genom kategorisering och sammanställning av kvantitativa data.

1.3 Tidigare forskning

Tidigare forskning inom området är mycket begränsad. Jag har endast funnit och tagit del av två magisteravhandlingar samt Utbildningsstyrelsens rapporter. Virtanen (2017) undersökte i sin magisteravhandling vilka faktorer som styr högstadieelevens val av valfri slöjd. Hon såg även på vilka faktorer i den valfria slöjden som intresserar eleven, hurdan inflytande eleven vill ha i den valfria slöjden och vilka faktorer i den valfria slöjden som de anser sig ha nytta av. Resultatet från undersökningen visade att eleverna var speciellt intresserade av nya saker och sådant som var användbart utanför skolan. Pojkar valde traditionellt manligt såsom kodning, elektronik, mekanik, teknologi och motorteknologi medan flickorna valde mera mångsidigt som klädmode och sömnad, tygfärgning, 3D-ritning och printning men också tekniska slöjdens arbetsområden. Sjundeklassarna ville ha grundläggande kunskaper och färdigheter i slöjd och niondeklassarna föredrog egna arbeten som fokuserade på det egna intresset och framtidsplaner.

Kimpimäki (2014) undersökte i sin magisteravhandling föräldrarnas tankar om att välja slöjd som valfritt ämne i högstadiet. Hon frågade föräldrarna hur de motiverar när barnet tänker välja slöjd, hur de motiverar när barnet möjligtvis väljer slöjd och hur de motiverar om barnet inte väljer slöjd som valfritt ämne. Resultatet visar att föräldrarna ser barnens val utgående från barnens perspektiv. En tredjedel av föräldrarna berättade att barnen var intresserade av slöjd. Var nionde uppgav att deras barn utövade slöjd på något annat ställe än i skolan. Undersökningen visade att enligt föräldrarna är största orsaken när barnen inte väljer slöjd att de inte är intresserade av slöjd. Följande orsak är att de väljer andra ämnen som anses viktigare, där språk prioriteras högst följt av huslig ekonomi, gymnastik, läsåmnen, musik, bildkonst och data.

Utbildningsstyrelsen (Laitinen m.fl. 2011, s. 13) gjorde en omfattande utvärdering år 2010 om konst- och färdighetsämnen, musik, bildkonst och slöjd i årskurs nio för att se om eleverna hade uppnått målen i Grunderna för läroplanen för grundläggande utbildningen 2004. I utvärderingen mättes elevernas kunskaper och färdigheter genom olika tester, och dessutom samt tillfrågades eleverna om hur de uppfattar slöjden. Resultaten från utvärderingen visar att elevernas kunskaper och färdigheter var mycket ojämna mellan olika regioner i Finland och i många fall endast nöjaktiga.

Det var en stor del av eleverna som inte behärskade innehållet i de centrala målområdena i slöjden eller ens förvärvat baskunskaper och färdigheter på nöjaktig nivå. Dock visade resultatet att elever som studerat slöjd alla tre årskurserna 7–9 uppnådde målen bättre än de övriga eleverna. Pojkarna behärskade innehållet i teknisk slöjd bättre än i textilslöjd och flickorna behärskade innehållet i textilslöjd bättre än i teknisk slöjd. Resultaten var också bättre i landsbygdskommuner än i städer. Utvärderingen visade att inlärningsresultaten var högre i användning av material, verktyg och vid tillverkning av produkter men svagare i planeringsfärdigheter. En orsak till detta anses vara att största delen av eleverna endast har slöjd upp till årskurs sju och därmed har största delen av undervisningen bestått av klasslärares undervisning i årskurserna 1–6. (Laitinen m.fl. 2011, s. 12–13.)

1.4 Centrala begrepp

I största delen av avhandlingen har jag valt att använda mig av ordet *slöjd* som ett begrepp som innefattar både teknisk slöjd och textilslöjd så som Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (GLGU 2014) definierar begreppet. I avsnitt 2.3 Statistik över val av slöjd som valfria studier i årskurs 8–9 särskiljer jag på teknisk slöjd och textilslöjd eftersom Vipunen (Utbildningsförvaltningens statistiktjänst) skiljer på dem och på grund av att det finns en statistisk skillnad mellan de två slöjdarterna. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430; Vipunen, 2015.)

Slöjden finns som obligatoriskt ämne upp till årskurs sju i den grundläggande utbildningen. I årskurs åtta och nio är slöjden ett *valfritt ämne* inom valfria konst- och färdighetsämnen. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95.) Till största delen i avhandlingen används begreppet valfritt ämne för slöjden i årskurs 8–9 enligt GLGU 2014 (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95). Det finns dock några sammanhang där jag har valt att använda begreppet *tillval*, eftersom det begreppet är vanligt förekommande i ett flertal skolor. Begreppet tillval används främst i samband med den empiriska delen, enkäten och resultatredovisningen.

1.5 Avhandlingens uppläggning

Avhandlingen består av sju kapitel. Kapitel 2 handlar om slöjd som läroämne. Slöjdens uppdrag, målsättning och innehåll i årskurs 7–9 belyses ur perspektivet GLGU 2014. Ytterligare behandlas timfördelningen för slöjden och valfria ämnen samt hur eleverna har valt valfria ämnen i årskurs 8–9.

I kapitel 3 är fokus på att göra ett val. Kapitlet behandlar att göra ett val som en handling, olika påverkan samt hur tonåringar gör sina val ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv.

I kapitel 4 presenteras närmare de olika faktorerna som inverkar vid tonåringars val. I kapitlet behandlas individrelaterade aspekter, skolrelaterade aspekter och familje- och samhällsrelaterade aspekter.

Kapitel 5 fokuserar på metoden i den empiriska delen av avhandlingen. I kapitlet beskrivs val av informanter, datainsamlingen och bearbetningen av insamlat material. I kapitel 6 redovisas resultaten från undersökningen. I kapitel 7 följer en diskussion om resultatet från undersökningen i relation till teorin i kapitel 2–4, samt undersökningens reliabilitet, validitet och etik. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

2 Slöjd som läroämne i årskurs 7–9

I det här kapitlet presenteras slöjden som läroämne i årskurserna 7–9. Första avsnittet är en presentation av slöjdens uppdrag, innehåll och målsättning enligt styrdokumentet. I andra avsnittet beskrivs slöjdundervisningens organisering. Tredje avsnittet är en beskrivning av olika uppfattningar och perspektiv på slöjden som skolämne och till sist ges en presentation av statistiken över slöjd som valfria studier i årskurs 8–9.

2.1 Slöjdens uppdrag, målsättning och innehåll

Slöjdens målsättning är att lära eleverna att behärska slöjdprocessen som helhet. Inom slöjden ska eleverna lära sig att uttrycka sig genom att formge och använda olika tekniker i olika material. Eleverna skall planera och framställa samt utvärdera en produkt självständigt eller som gemensamt arbete. Genom slöjdande skall eleverna arbeta kreativt, undersökande och experimentellt, så att de kan välja visuella, materiella och tekniska lösningar och framställningsmetoder fritt och mångsidigt. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430.)

Inom slöjden skall eleverna utveckla sin rumsuppfattning, taktila känsla och förmågan att arbeta med händerna. Dessa förmågor utvecklar motoriska färdigheter, kreativitet och planeringsförmåga. Slöjden utvecklar eleverna att arbeta mångsidigt och långsiktigt samt att finna glädjen i skapande som stärker elevernas självkänsla. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430.)

Slöjdens fostrande uppdrag är att stödja och fördjupa elevernas kunskaper i att utgå från egna erfarenheter för att skapa nytt samt att lösa problem. Eleverna skall fördjupa sina kunskaper och färdigheter i slöjd som de behöver för att kunna planera, skapa och uttrycka sig. Utgångspunkten i slöjden är att eleverna skall studera olika teman på ett övergripande, heltäckande och naturligt sätt över ämnesgränserna. Slöjdundervisningen skall fostra eleverna till

etiska, medvetna och delaktiga samt kunniga och företagsamma medborgare, som värdesätter sina slöjdfärdigheter, kan uttrycka sig genom slöjd och har viljan att värna om och utveckla slöjdkulturen. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430.)

Slöjden är det ämnet vilket har som uppdrag att stöda elevernas yrkesval enligt

Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014 (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431). Slöjden skall stödja elevernas välbefinnande och livskompetens. Den skall även stödja elevernas yrkesval och de val de gör senare i arbetslivet. Detta kan ses som en skillnad i jämförelse med andra ämnen där ämnens uppdrag är att främja elevens färdigheter och kunskaper i de specifika ämnena eller elevens välmående. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 287–443.)

Innehållet i slöjdundervisningen skall anknyta till målen (se tabell 1). Innehållet skall ge eleverna en mångsidig kunnighet inom olika områden av slöjd. Innehållet i slöjdundervisningen väljs så att genom uppgifterna som erbjuds lär eleverna sig olika slöjdarter som interagerar och bildar helheter. Uppgifterna i slöjdundervisningen skall innehålla innovation, formgivning, experimenterande, dokumentation och värdering, tillverkning, arbetssäkerhet, företagsamt lärande samt medvetenhet och delaktighet. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431–432.)

Tabell 1. Mål för undervisningen. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431.)

Mål för undervisningen	Innehåll som anknyter till målen	Kompetens som målet anknyter till
M1 handleda eleven att planera sitt arbete samt att utveckla idéer, undersöka och experimentera på ett företagsamt sätt	I2–I5	K2, K3
M2 vägleda eleven att ställa upp mål för sitt lärande och arbete och att utgående från målen genomföra en slöjdprocess i sin helhet samt utvärdera sitt lärande	I1–I5	K1
M3 handleda eleven att undersöka och mångsidigt använda olika redskap, material och ändamålsenliga metoder samt att utveckla innovationer	I1–I5	K4, K6
M4 handleda eleven att lära sig använda slöjdrelaterade begrepp, tecken och symboler och att stärka elevens visuella, materiella och tekniska uttrycksförmåga	I1–I5	K2, K4
M5 handleda eleven att uppfatta, förutse och reagera på riskfaktorer i arbetet och att arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen	I6	K3, K6
M6 handleda eleven att utnyttja informations- och kommunikationsteknikens möjligheter för planering, framställning och dokumentation samt för att producera och distribuera gemensam information	I1–I5	K5
M7 vägleda eleven att förstå betydelsen av praktiska färdigheter, slöjd och teknik i det egna livet, samhället, i företagsverksamhet och i det övriga arbetslivet	I7	K6
M8 vägleda eleven att tänka ekonomiskt och att i anslutning till slöjdprocessen göra val som främjar en hållbar livsstil	I8	K1, K4, K7

I det didaktiska stöd materialet lyfter Seitamaa-Hakkarainen och Matinlauri (2015) fram uttryck, formgivning och teknologi som innehåll i slöjdundervisningen. Genom slöjdundervisning skall eleven stödjas i att uttrycka sig och förstå teknologi och kultur. Målet med innehållet är att eleven skall utveckla färdigheter som kreativitet, kritiskt tänkande, problemlösnings- och uppfinningsförmåga. Seitamaa-Hakkarainen och Matinlauri betonar att uttryck, formgivning och teknologi kan formas från olika teman eller fenomen. Uppgifterna ska utgå från undersökande lärande och bilda större helheter så att möjligheter finns för eleverna att utforska olika material och tekniker på ett mångsidigt sätt.

Målen för undervisningen i slöjd i årskurs 7–9 är åtta till antalet (se tabell 1). I anslutning till målen finns åtta olika kompetenser som är genomgående i alla läroämnena i skolan. De åtta kompetenserna är: 1. förmågan att tänka och lära sig, 2. kulturell och kommunikativ kompetens, 3. vardagskompetens, 4. multilitteracitet, 5. digital kompetens, 6. arbetslivskompetens och entreprenörskap samt 8. förmågan att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid (se figur 1). Det första målet är att handleda eleven så att hen kan planera sitt arbete, utveckla idéer, undersöka och experimentera på ett företagsamt sätt. De övergripande kompetenserna som anknyter till detta mål är kulturell och kommunikativ kompetens samt vardagskompetens. Det andra målet är att vägleda eleven att ställa upp mål för sitt lärande och arbete. Eleven skall utgående från målen fullfölja en sammanhängande slöjdprocess och utvärdera sitt lärande och arbete. Kompetenser som detta mål anknyter till är förmågan att tänka och lära sig. Det tredje målet är att handleda eleven att undersöka och finna mångsidiga redskap, material och arbetsmetoder att tillämpa samt finna nya idéer och nyskapande. Mål nummer tre är anknutet till kompetenserna multilitteracitet, arbetslivskompetens och entreprenörskap. Fjärde målet är att handleda eleven att använda ett slöjdrelaterat språk, som slöjdbegrepp, tecken och symboler, samt stödja elevens förmåga att visuellt, materiellt och tekniskt uttrycka sig. Kompetenser som anknyter till fjärde målet är multilitteracitet samt kulturell och kommunikativ kompetens.

Figur 1. Mångsidig kompetens. (Utbildningsstyrelsen, 2015.)

Slöjdundervisningens femte mål är att handleda eleven att arbeta på ett tryggt och säkert sätt under slöjdprocessen. Eleven stöds i att kunna uppfatta, förutse och reagera på risksituationer i arbetet. Det här målet är anknutet till vardags- och arbetslivskompetens samt till entreprenörskap. Sjätte målet är att handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för planering, tillverkning och dokumentation samt att skapa och sprida gemensam information. Målet är anknutet till digital kompetens. Det sjunde målet är att vägleda eleven till att uppskatta praktiska färdigheter, slöjd och teknik i vardagen, samhället, företagsverksamhet och arbetslivet. Arbetslivskompetens och entreprenörskap är anknutet till sjunde målet. Det åttonde och sista målet i slöjdundervisningen är att vägleda eleven att tänka ekonomiskt och göra val ur ett hållbart utvecklingsperspektiv. Det åttonde målet är anknutet till förmågan att tänka och lära sig, multilitteracitet och förmåga att delta, påverka och bidra till en hållbar framtid. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431.)

2.2 Undervisningens organisering

I organiseringen av undervisningen ingår flera olika nivåer. Översta nivån är styrdokumentet, det vill säga de nationella läroplansgrunderna och statsrådets

förordning om timfördelningen. Mellannivån är hur kommunen och skolan organiserar slöjdundervisningen genom den lokala läroplanen och timfördelningen samt hur de planerar skolbyggnader och anställningsförhållanden för lärare. Den lägsta nivån är den upplevda läroplanen, hur läraren organiserar undervisningen i klassen och slöjdutrymmet. (Hasselskog, 2010, s. 86–89.)

Läroplanen i slöjd och de valfria studierna

I årskurs sju gör eleverna sina val om de vill fortsätta och fördjupa sig i något av konst- och färdighetsämnena, välja ett eller flera språk eller något annat valfritt ämne. Det betyder också att eleverna har möjlighet att prioritera bort de ämnen som de inte har goda studieresultat i, inte är intresserade av eller inte tycker om.

I GLGU 2014 är det allmänna målet för valfria studier i grundläggande utbildningen

att fördjupa lärandet, bredda studierna och förbättra förutsättningar för fortsatta studier. De valfria studierna ger möjlighet att utveckla sina kunskaper utifrån sina egna intressen. Valfriheten stödjer studiemotivationen och utvecklar förmågan att välja. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95.)

Valfria ämnen som erbjuds i skolorna ska ge eleverna möjlighet att fördjupa sig och bredda sina kunskaper i ämnen som de är speciellt intresserade av. Samtidigt är det en motivationshöjare för eleverna att få möjlighet till att delvis välja ämnen i skolan. Elevernas förmåga att göra egna val enligt styrdokumentet behöver tränas och utvecklas. (Kumpulainen, 2014, s. 224; Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95.)

De valfria ämnen som utbildningsanordnaren erbjuder skall främja de mål som fastställts i statsrådets förordning 422/2012 paragraf 3. Det kan bestå av fördjupade och/eller breddade lärokurser i gemensamma ämnen eller av flera ämnen i en ämneshelhet. Det kan även vara samarbete mellan olika läroämnen och kompetenser inom konst- och färdighetsämnena. Beslutet om vilka valfria ämnen som erbjuds är utbildningsanordnarens, som vid sitt beslut bör beakta utbudet av valfria ämnen i relation till grunderna för antagning av studerande till andra stadiet. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95.)

De valfria ämnen som erbjuds och hur många olika ämnen som erbjuds är varierande i skolorna eftersom besluten tas lokalt i den lokala läroplanen. Små skolor har färre möjligheter till att få ihop grupper i olika ämnen jämfört med större skolor. Även

lärarresurser och utrymmesresurser påverkar hurdana val eleven kan göra. Landsbygdsskolor som är beroende av skolskjutsar har begränsningar i schemaläggning, vilket betyder att skoltiderna bör anpassas till skolskjutsen.

Ämnen som de flesta erbjuder är olika språk, matematiska och naturvetenskapliga ämnen, konst- och färdighetsämnen samt andra praktiska ämnen som till exempel jakt eller fotografering. Ett valfritt ämne som är anknutet till slöjd kan till exempel heta teknisk slöjd, textilslöjd, teknik, mode, design eller något annat fördjupat område inom slöjd. Av de valfria ämnen inom konst- och färdighetsämnen som erbjuds i skolorna i Svenskfinland är huslig ekonomi och teknisk slöjd de populäraste ämnen. Även gymnastik hör till de ämnen som eleverna gärna väljer. (Kumpulainen, 2014, s. 224.)

Timfördelningen i slöjd och valfria studier

Timfördelningen för den grundläggande utbildningen för läropliktiga fastställdes genom statsrådets förordning 422/2012 paragraf 6. Timfördelningen är angiven i årsveckotimmar. En årsveckotimme är 38 timmar. I timfördelningen har statsrådet fastställt för slöjden minst fyra årsveckotimmar i årskurs 1–2, vilket betyder totalt 152 slöjdlektioner i årskurs 1–2 (se figur 2).

Fyra årsveckotimmar i årskurs 1–2 kan till exempel ordnas så att eleven har två slöjdlektioner per vecka i årskurs ett och två slöjdlektioner per vecka i årskurs två. Fem årsveckotimmar i årskurs 3–6 är totalt 190 lektioner på fyra år och två årsveckotimmar i årskurs 7–9 är 76 lektioner. Därtill finns inom valfria konst- och färdighetsämnen sex årsveckotimmar i årskurs 1–6 och fem årsveckotimmar i årskurs 7–9 som kan fördelas och användas enligt vad utbildningsanordnaren har beslutat i läroplanen. Dessa valfria timmar kan även användas till för eleverna valfria fördjupade studier i konst- och färdighetsämnen. De valfria konst- och färdighetsämnena är musik, bildkonst, slöjd, gymnastik och huslig ekonomi. (Finlex, 2012; Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95.)

Ämne	Årskurs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Sammanlagt
Modersmål och litteratur		14				18			10		42
A1-språk		-----				9			7		16
B1-språk		-----					2		4		6
Matematik		6				15			11		32
Omgivningslära		4				10					
Biologi och geografi ¹									7		
Fysik och kemi ¹									7		
Hälsokunskap ¹									3		
Miljö- och naturkunskapsämnen sammanlagt						14			17		31
Religion/Livsåskådningskunskap		2				5			3		10
Historia och samhällslära ²		-----				5			7		12
Musik		2				4			2		8
Bildkonst		2				5			2		9
Slöjd		4				5			2		11
Gymnastik och idrott		4				9			7		20
Huslig ekonomi		-----							3		3
Valfria konst- och färdighetsämnen						6			5		11
Konst- och färdighetsämnen sammanlagt											62
Elevhandledning		-----							2		2
Valfria ämnen						9					9
Minimiantal timmar, sammanlagt											222
(Frivilligt A2-språk) ³		-----							(12)		(12)
(Frivilligt B2-språk) ³		-----							(4)		(4)
-- = Undervisning i läroämnet kan ges i ifrågavarande årskurser, om så fastställs i läroplanen.											
¹ Undervisning i ämnet ges integrerat inom ramen för omgivningslära i årskurs 1–6.											
² Undervisning i samhällslära ges i årskurs 5–6 under minst två årsveckotimme och i årskurs 7–9 under minst tre årsveckotimmar.											
³ Eleven kan i årskurs 6–9, beroende på det språk som väljs, läsa ett frivilligt A2-språk antingen som valfritt ämne eller som ett gemensamt ämne som ersätter B1-språket. Eleven kan välja att läsa ett B2-språk som valfritt ämne. Alternativt kan de frivilliga A2- och B2-språken ordnas i form av undervisning som överskrider minimitimfördelningen i den grundläggande utbildningen, men i så fall kan undervisningen inte ordnas i form av sådana valfria ämnen som fastställts i denna paragraf eller som ett sådant B1-språk som ingår i minimiantalet undervisning som är gemensam för alla elever. Beroende på det språk som valts, får eleven i så fall undervisning i B1-språket eller i valfria ämnen som ersätter detta. Det maximala timantalet för en elev som läser ett A2-språk i form av undervisning som överskrider minimiantalet är sammanlagt 234 årsveckotimmar och för en elev som valt ett B2-språk sammanlagt minst 226 årsveckotimmar. Undervisning som ges i form av sådan undervisning som överskrider minimiantalet timmar samt det sammanlagda antalet timmar för en elev som läser både ett A2- och ett B2-språk under den grundläggande utbildningen är sammanlagt minst 238 årsveckotimmar.											

Figur 2. Timfördelningen i grundläggande utbildning för läropliktiga. (Finlex, 2012.)

I timfördelningen fastställd i statsrådets förordning 422/2012 paragraf 6 har det, förutom de valfria timmarna inom konst och färdighetsämnen, reserverats nio årsveckotimmar för valfria ämnen i årskurs 1–9 (se figur 2). Utbildningsanordnaren kan välja hur årsveckotimmarna för dessa valfria ämnen fördelas i årskurserna och vilka ämnen som erbjuds som valfria ämnen. Utbildningsanordnaren kan besluta om hur dessa timmar fördelas eller om en del av dem är valfria för eleverna. Om utbildningsanordnaren i sin timfördelning har godkänt en överskridning av det fastställda minimiantalet 222 årsveckotimmar, kan de överskridande timmarna också vara valfria ämnen. (Finlex, 2012; Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95–96.)

Timfördelningen för läroplansgrunderna från 2004 gav en större möjlighet till valfria

ämnen. I timfördelningen från 2012 för GLGU 2014 har slöjden mist en timme från tre årsveckotimmar till två årsveckotimmar i årskurs 7–9. I den nya timfördelningen finns även en styrning att eleverna måste välja ett konst- och färdighetsämne inom de valfria studierna. (Finlex, 2012.)

Organiseringen av undervisningen i slöjdutrymmet

Eleverna upplever slöjden på olika sätt beroende på hur slöjdundervisningen är organiserad. Läraren har förhållandevis stor frihet i hur slöjden organiseras. Den nationella läroplanen ger utrymme för lärarens egna tolkningar samt att lärarens personliga intresseområden inverkar på undervisningen. Den läroplan som eleverna upplever i slöjdutrymmet är påverkad av hur läraren tolkar läroplanen men även vad läraren är intresserad av. (Hasselskog, 2010, s. 42, 88.)

Det sociala samspelet i elevgruppen i slöjden har en påverkan på hur undervisningen fungerar. I många fall är det inte en hel klass som har slöjd samtidigt, utan det kan vara sammansatta grupper från olika klasser. Det hänger samman med hur stora klasser skolan har och hur stor undervisningsgrupp i slöjd man har. Det sociala samspelet påverkas av arbetets karaktär, slöjdutrymmet och regler i anslutning till utrymmet. (Lindfors, 1991, s. 53.) Anttilas studie (1983, s. 186) visar att elevernas slöjdpredastationer påverkas mera av kamratrelationer än av begåvnings- och personlighetsfaktorer i de högre årskurserna inom grundläggande utbildningen.

Porko-Hudd, Sjöberg och Sunngren (2015, s. 3) konstaterar att eleverna upplever att slöjden är rolig och att de har goda påverkningsmöjligheter i ämnet. Oberoende om undervisningen i slöjden har varit styrd av läraren eller om eleverna har haft stor frihet att styra sin slöjdinläring, upplever en stor del av eleverna slöjden som ett positivt och roligt ämne.

Storleken på undervisningsgrupperna har en inverkan på elevernas inlärningsresultat och hur de upplever ämnet slöjd. Stora elevgrupper kan leda till lång väntan på hjälp och handledning samtidigt som eleverna känner att de inte lär sig något. I Utbildningsstyrelsens utvärdering från 2011 uppger 36 % av lärarna att de har för stora undervisningsgrupper, vilket påverkar elevernas inläring och arbets säkerhet. (Laitinen m.fl. 2011, s.165.)

2.3 Uppfattningar om slöjden som skolämne

Slöjden anses av de flesta eleverna som ett trevligt ämne, ett ämne där eleven känner en frihet i vad hen gör och hur. Slöjden är ett skolämne där eleven har större möjlighet att påverka sitt arbete. Det finns en del som inte tycker om slöjd i skolan och väljer därför bort slöjden i årskurs åtta och nio. En del elever anser att andra ämnen är roligare eller upplever andra ämnen som viktigare och därför ryms inte slöjden med i deras valfria ämnespaket. Elevens uppfattning om slöjden står i relation till hens uppfattning och upplevelse av andra ämnen i skolan. (Hartman, 2014, s. 187; Porko-Hudd, m.fl. 2015, s. 3.)

Nygren-Landgårds (Yle Arenan, 2008) diskuterar varför det verkar som om de ämnen som är roliga inte anses nyttiga. Ur ett pedagogiskt perspektiv sker den bästa inlärningen när eleven tycker att det är roligt. Enligt Nygren-Landgårds anser eleverna att slöjd är roligt men få av dem tycker att det är ett viktigt ämne. Hon har en teori om att det grundar sig på att eleverna inte vet vad de lär sig i slöjden eftersom det sker under en längre process.

Slöjden är ett konst- och färdighetsämne i skolan samtidigt som det på många sätt förknippas med hobbyverksamhet. Eftersom slöjden kan ses som en hobby finns det även andra förväntningar och uppfattningar om ämnets målsättningar än de som finns i läroplanen, en så kallad dold läroplan. Den dolda läroplanen styrs av lärarens, elevens, föräldrarnas och den lokala kulturens förväntningar på slöjden i skolan. Ett exempel på en uppfattning är att slöjd som ett praktiskt ämne är en motvikt till andra mera teoretiska ämnen och motiverar elever som har svårigheter inom de teoretiska ämnena. (Hasselskog, 2010, s. 42.)

Svaret till friheten som eleverna upplever i slöjden kan finnas i avsaknaden av en lärobok. Slöjdundervisningen genomförs oftast utan lärobok, vilket är ovanligt i jämförelse med många andra ämnen. Det finns en lärobok i textilslöjd på svenska i Finland men den används mera som ett uppslagsverk i undervisningen. Avsaknaden av en lärobok gör att lärarens personliga tolkning av läroplanen har större inverkan på undervisningen i slöjd, men också att eleven kan känna en frihet i att det inte finns en lärobok som hen bör följa. Samtidigt som det är en frihet för läraren att forma slöjdundervisningen ställer det stora krav på lärarens didaktiska, pedagogiska och

ämnesteknologiska kunskaper för en god undervisning enligt den gällande läroplanen. (Porko-Hudd m.fl. 2015, s. 12.)

Hur eleven upplever och uppfattar slöjden som ämne kan relateras till elevens tidigare erfarenheter av slöjd. I hur hög grad eleven har tillägnat sig kunskaper och färdigheter i skolslöjden samt elevens attityder till slöjd inverkar på slöjdundervisningen. Eleven baserar sina attityder till slöjden på egna erfarenheter samt på föräldrarnas och kamraternas attityder. Elevens erfarenheter av och förväntningar på slöjden inverkar på hur elevgruppen fungerar i slöjdundervisningen, vilket i sin tur inverkar på hur eleven ser på slöjden i fortsättningen. (Porko-Hudd m.fl. 2015, s. 13.)

2.4 Slöjd som valfria studier i årskurs 8–9

Utbildningsstyrelsen har sedan 2001 fört statistik över antal elever som väljer de olika valfria kurserna i årskurserna 8–9. Under tidsperioden 2001–2009 finns statistik över elever som valt textilslöjd alternativt teknisk slöjd. Från år 2012 och 2014 finns Utbildningsstyrelsens statistik under Vipunen (2015), Utbildningsförvaltningens statistiktjänst, som också förutom antal elever som väljer de två olika slöjdarterna även visar procentenheter i jämförelse med totala antalet elever. Jämförbarheten mellan de två tidsperioderna är inte möjlig, eftersom det i statistiken från 2001–2009 inte finns uppgifter om det totala elevantalet i årskurserna.

Tabell 2. Antal elever som studerat valfria kurser i årskurs 7–9 i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen åren 2006–2009. (Kumpulainen, 2010, s. 204.)

	2006			2007			2008			2009		
	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt
Teknisk slöjd	288	1194	1482	209	1147	1356	174	1132	1306	159	1182	1341
Textilslöjd	729	35	764	755	75	830	773	40	813	805	40	845
Totalt	1017	1229	2246	964	1222	2186	947	1172	2119	964	1222	2186

Tabell 2 visar den statistik från 2006 till 2009 som omfattar de elever som fått avgångsbetyg från den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. Totala antalet elever som väljer slöjd har hållits rätt konstant under perioden 2006–2009. Tyvärr visar inte statistiken hur elevantalet står i relation till alla elever i årskurs 8 och 9, inte heller någon geografisk skillnad. Utmärkande är att år 2007 valde 75 pojkar textilslöjd till skillnad från de andra åren då antalet har varit mellan 35 och 40. Statistiken visar att flickornas benägenhet att välja teknisk slöjd minskade från 288 år 2006 till 159 år 2009. (Kumpulainen, 2010, s. 203.)

Tabell 3. Antal elever som studerat slöjd som valfria kurser i årskurs 8–9 i den svenskspråkiga grundläggande utbildningen åren 2012 och 2014. (Vipunen, 2015.)

	2012			2014		
	Flickor	Pojkar	Totalt	Flickor	Pojkar	Totalt
Teknisk slöjd	195 5,6 %	1885 50,3 %	2080 28,8 %	252 7,1 %	1989 52,4 %	2211 30,4 %
Textil-slöjd	1229 35,3 %	43 1,1 %	1272 17,6 %	1112 31,4%	54 1,4 %	1166 16,0 %
Totalt	1424	1928	3352	1364	2043	3377

Tabell 3 illustrerar antalet elever som valt slöjd som valfritt ämne i årskurs 8–9. Antalet flickor som väljer teknisk slöjd har ökat med 1,5 procentenheter från 5,6 % till 7,1 % mellan år 2012 och 2014. Under samma tid minskar flickornas benägenhet att välja textilslöjd med 3,9 procentenheter från 35,3 % till 31,4 %. Pojkar som väljer textilslöjd ökar under samma tid med 0,3 procentenheter och samtidigt ökar även i valet av teknisk slöjd med 2,1 procentenheter från 50,3% till 52,4%. Det totala antalet elever som väljer teknisk slöjd ökar samtidigt som antalet elever som väljer textilslöjd minskar. Det kan vara att intresset för teknisk slöjd ökar på bekostnad av intresset för textilslöjd. Visar den här statistiken det samma som samhället i övrigt, att när samhället blir mera jämställt är det flickor som snabbare går in på mera traditionellt manliga sysslor än vad pojkar närmar sig de traditionellt kvinnliga sysslorna. Det mest påtagliga i statistiken är att eleverna ännu väljer väldigt traditionellt; majoriteten av de som valt textilslöjd är flickor och majoriteten av de

som valt teknisk slöjd är pojkar. (Vipunen, 2015.)

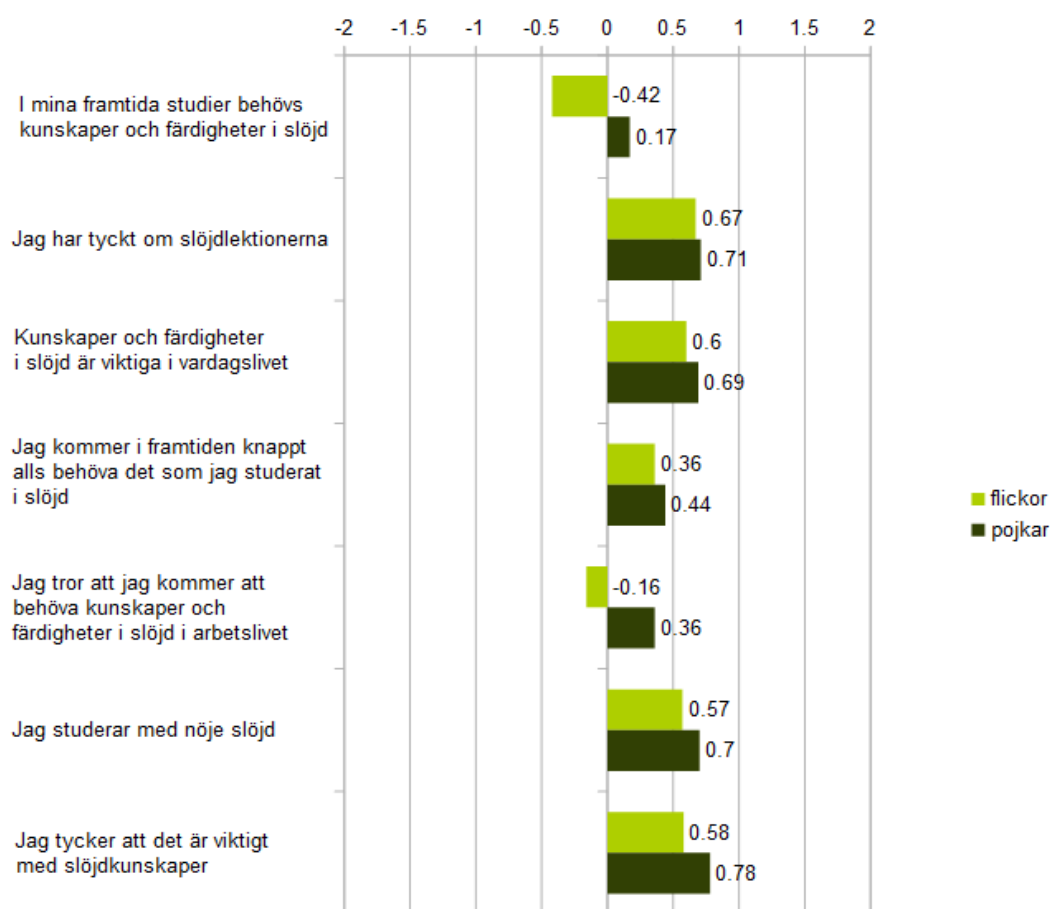
Tabell 4. Geografiska skillnader i antal elever som valt slöjd som valfri kurs i årskurs 8–9. (Vipunen, 2015.)

	2012		2014	
	Teknisk slöjd	Textilslöjd	Teknisk slöjd	Textilslöjd
Nyland	912 28,1 %	597 18,4 %	988 30,0 %	491 14,9 %
Egentliga Finland	147 25,6 %	48 8,3 %	197 33,3 %	55 9,3
Österbotten	797 33,2 %	547 22,8 %	833 35,0 %	480 20,2 %
Åland	110 16,5 %	23 3,4 %	47 7,5 %	53 8,4 %

I tabell 4 visas den geografiska skillnaden i val av slöjd som valfritt ämne i årskurs 8–9. År 2014 har procentuellt ett lika stort antal elever valt teknisk slöjd i Nyland, Österbotten och Egentliga Finland, mellan 30 och 35 % av eleverna. På Åland har däremot endast 7,5 % av eleverna valt teknisk slöjd. Ökningen av antalet elever som väljer teknisk slöjd är några procent från år 2012 till 2014 i Nyland, Egentliga Finland och Österbotten. Däremot på Åland har elever som valt teknisk slöjd sjunkit från 16,5 % till 7,5 %. (Vipunen, 2015.)

I alla de fyra landskapen är det betydligt färre elever som väljer textilslöjden som valfritt ämne i jämförelse med tekniska slöjden. I Österbotten är intresset för textilslöjd störst med 20,2 % år 2014 men minskar ändå från år 2012 då 22,8 % valde textilslöjd. I Nyland valde 18,4 % textilslöjd år 2012 och år 2014 sjönk andelen elever till 14,9 %. I Egentliga Finland och på Åland hade ungefär samma andel elever textilslöjd år 2014, 9,3 % respektive 8,4 %. Där var dock en skillnad i att både på Åland och i Egentliga Finland steg intresset för textilslöjd från år 2012 till år 2014.

Statistiken från år 2012 och år 2014 visar på stora skillnader mellan kommunerna i hur stor andel som valt slöjd som valfri kurs, både inom teknisk slöjd och textilslöjd. En skillnad mellan landsbygdskommuner och städer kan inte särskiljas i statistiken. (Vipunen, 2015.) Antalet elever som valt textilslöjd eller teknisk slöjd stämmer inte överens i tabellerna 3 och 4 eftersom de svenska språköarna är med i tabell 3 men inte i tabell 4.

Figur 3. Elevernas uppfattningar om och attityder till slöjd. (Laitinen, m.fl. 2011, s. 179.) (Skribentens översättning)

I den tidigare nämnda utvärderingen (Laitinen m.fl. 2011, s. 177–179) gjord av Utbildningsstyrelsen år 2010 i konst- och färdighetsämnen, fick eleverna i årskurs nio en enkät med femton påståenden om slöjd som de graderade på en femgradig likertskala; *helt av annan åsikt - ibland av annan åsikt - jag är osäker eller jag har inte en klar uppfattning - ibland av samma åsikt - helt av samma åsikt*. Resultaten

redovisades i en skala på -2–+2 där 0 var *jag är osäker eller jag har inte en klar uppfattning* (se figur 3).

Påståendet *Jag tycker om slöjdtimmarna* gav resultatet 0,71 i medeltal bland pojkarna och bland flickorna 0,67. Nästa lika höga resultat visade påståendet *Jag anser att det är viktigt med slöjdkunskaper*, där pojkarna svarade 0,78 och flickorna 0,58.

Om påståendet *I framtida studier behöver jag kunskaper och färdigheter i slöjd* hade pojkarna ett svar vars medeltal var 0,17 och flickorna -0,42. Liknande resultat visade påståendet *Jag tror att jag kommer att behöva kunskaper och färdigheter i slöjd i kommande arbetsliv*, där pojkarna hade ett medeltal på 0,36 och flickorna -0,16. Dock höll pojkarna, i medeltal 0,69, och flickorna, 0,60, med om påståendet att *Kunskaper och färdigheter i slöjd är viktigt i vardagslivet*.

Utbildningsstyrelsens (Laitinen m.fl. 2011, s. 158) utvärdering är gjord utgående från pojkar och flickor och inte utgående från teknisk slöjd och textilslöjd. Enligt statistiken (se tabell 3, s. 17) väljer pojkar teknisk slöjd och flickor textilslöjd, vilket är utgångspunkten i följande resonemang (Vipunen, 2015). Förklaringar till resultaten i utvärderingen kan finnas i flera perspektiv. En skillnad som kan ha en betydelsefull roll är att textilslöjdsundervisningens innehåll enklare kan utövas på fritiden, till exempel i hemmet. Trä- och metallslöjd kräver specialutrustning som inte är lika vanlig i hemmamiljö. En annan skillnad i resultaten kan vara att det finns få utbildningar på svenska på andra stadiet och som har en textil inriktning. Däremot finns det flera andra stadiets utbildningar som ses direkt kopplade till teknisk slöjd så som yrkesinriktad examina inom arkitektur och byggande samt maskin-, metall- och energiteknik (Studieinfo, 2017). Få utbildningsmöjligheter inom textila slöjdområdet och även få möjligheter till arbete inom området påverkar det allmänna intresset för ämnet.

3 Att göra ett val är en handling

Att göra ett val är en handling och i det här kapitlet beskrivs hur sociologerna ser på handlingen att göra ett val. Kapitlet innehåller också tonåringars identitetsbyggande och hur tonåringar gör sina val ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv.

3.1 Val ur ett sociologiskt perspektiv

Att välja valbara ämnen i årskurs åtta och nio är för de flesta tonåringar deras första val som de gör som kommer att påverka deras framtid. Olika studier har visat att social bakgrund, genus, etnicitet, den geografiska platsen och den lokala miljön spelar en roll vid valet. Genom att se valet som en handling som tonåringar gör kan vi granska vad som påverkar tonåringar i deras val. (Dresch & Lovén, 2010, s. 37–38.)

Sociologen Weber (1922/1983, s. 3) introducerade Verstehen-metoden, ('verstehen' betyder 'förstå' på tyska) som betyder att man ska leva sig in i människors situation för att på så sätt förstå bakgrunden till deras handlande. Med det menade han att sociologin skall vara en vetenskap som försöker förstå vad det är som får människor att göra som de gör. Varför väljer vi att äta middag vid en viss tid varje dag? Varför väljer vissa av oss makaronilåda? Hur kommer det sig att andra väljer potatismos och korv eller gröt? Webers idé bygger på att vi ska få en förståelse för samhället och hur det fungerar som helhet genom att utgå från individens enskilda situationer och motiv. (Lindgren, 2007, s. 60.)

Inom sociologin används termen handling för ett mänskligt förhållningssätt där individen gör en handling som det finns en tanke med. Handlingen innefattar en individ som har en idé om vad hen avser med handlingen och vad den är bra för. Genom att vara fokuserad sker inte handlingen av en slump eller automatiskt utan som en meningsfull företeelse som går att förstå. Individen som har en avsikt med sin handling kan redogöra för den så att den som mottar redogörelsen kan förstå den. I sociologin menas att förmågan att verka i världen på ett avsiktligt sätt är bundet till en individs livsvärld. En individs livsvärld innefattar erfarenheter och kunskaper på basis av vilka hen bygger sina drömmar och handlingar. Det betyder att livsvärlden

kan liknas vid ett skafferi där individen finns och ur vilket hen hämtar kraft när hen skall göra en handling på ett avsiktligt sätt. (Engdahl, 2001, s. 45–46.)

Weber kategoriserade handlingar i fyra olika handlingstyper, där individens handling kan uppfattas höra till en eller flera av handlingstyperna. De fyra olika typerna är: traditionellt, affektuellt, värderationellt och målrationellt handlande. Ingen av dessa fyra förekommer speciellt ofta i utpräglad form, utan oftast i olika blandningar. Under årens lopp har skillnaderna i kombinationerna lett till att olika begrepp kring handling har skapats. Idag är det de *instrumentella*, *strategiska*, *normativa*, *expressiva* och *kommunikativa* begreppen som är de dominerande inom handling och handlingsrationalitet. (Engdahl, 2001, s. 56; Lindgren, 2007, s. 60.)

Filosofen Aristoteles idé om att en individs handlande är styrt av ett mål och att förstå handlingen som ett medel där målet nås är grunden till det som i dag benämns som den *instrumentella* handlingsmodellen. Här är handlingen ett instrument som används i syfte att förverkliga målet, ett målrationellt handlande. De val genom vilka mål och medel väljs sker utgående från individens uppfattning om världen. En handling, alltså ett val en individ gör, sker utgående från hens kunskap och erfarenhet om hur världen ser ut. Hur rationellt ett val är kan inte ses i termer av effektivitet eller nytta utan i termer om rationalitet i relation till om individen har en realistisk bild av verkligheten eller inte. (Engdahl, 2001, s. 56–57.) Dresch och Lovén (2010, s. 38) diskuterar i samma banor hur tonåringar förhåller sig till att göra val. De använder begreppet social positionering för att beskriva hur tonåringars val inom utbildningssystemet är ett samspel mellan individens sociala bas och erfarenheter samt bilden av hen själv och självkänslan. Detta kan resultera i att tonåringar fattar beslut i valsituationer utifrån sin egen upplevelse av verkligheten istället för hur verkligheten faktiskt är.

Utgångspunkten för den *strategiska* handlingsmodellen är den instrumentella handlingsmodellen men här ses individen som en taktiker. De inblandade människorna försöker uppnå sina mål med effektivaste möjliga medel genom att på olika sätt relatera sig till och påverka den andra i hens beslut. En del vill se allt mänskligt handlande inbegripet i sociala handlingar enligt de instrumentella och strategiska modellerna, medan andra anser att det bara är ett av flera sätt att se på individens handling. (Engdahl, 2001, s. 58–59.)

I den *normativa* handlingsmodellen handlar individen utgående från sociala värde- och normsystem, vilket innebär att individens tanke och handling inte går att förstå om hen inte sätts i relation till andra människor hen påverkas av. De värderingar och normer en individ har och handlar efter varierar beroende på referensgruppen. Med referensgrupp avses den grupp av människor som individen identifierar och jämför sig med. (Engdahl, 2001, s. 62–63.)

Den *expressiva* handlingsmodellen kallas också den dramaturgiska handlingsmodellen. Inom den modellen förstås individens handlande i form av ett halvpersonligt möte i vilket en individ behandlar andra människor som en publik, vilken hen uppträder inför. Individen är här mera inriktad på sig själv än i de föregående modellerna. En förutsättning för att individen kan handla ur den expressiva modellen är att hen kan göra självreflektioner. (Engdahl, 2001, s. 63–57.)

I de fyra tidigare modellerna anses språket endast vara en metod för att uppnå något annat. I den *kommunikativa* handlingsmodellen sätts språket främst för att uppnå en handling. Språket är ett medel i en dialog mellan talaren och lyssnaren för att de skall uppnå en gemensam förståelse. Denna modell skiljer sig genom att den endast kan utformas tillsammans med andra. (Engdahl, 2001, s. 66.)

När en eller flera andra människor anses påverka utformningen av en individs handling ses det som social förklaring. Social påverkan sker genom ett direkt eller ett överförbart sätt, dvs. genom att en individs handlingar påverkar en annans eller att en individs handlingar inverkar på någon annans motiv och förståelse som i sin tur kommer att inverka på hans handling. Individer är konstant delaktiga i sociala interaktioner och deras identitet är starkt bunden till flera olika sociala kontexter. De placerar sig i olika positioner i förhållande till de människor som finns i samma sociala kontext. Individers handlingar är i ständig förändring när identiteter och roller utformas och återuppstår i det dagliga sociala livet. (Engdahl, 2001, s. 72, 135.)

Dresch och Lovén (2010, s. 39) diskuterar att tonåringars valbeteenden och valmönster inte enbart kan förklaras utifrån ett enkelriktat och förutbestämt perspektiv. De ser också att det därtill förekommer tillfälligheter och slumpen spelar in i tonåringarnas vardag och underminerar det rationella valet.

3.2 Påverkan som en socialpsykologisk mekanism

Människan är en social individ och när vi är i grupp anpassar vi oss omedvetet efter olika normer. Människor försöker påverka varandra och blir påverkade av olika faktorer. I varje valsituation som kräver ett beslut påverkas individen av sin omgivning. En del av den påverkan är öppen och medveten men en del är omedvetna eller marginellt medvetna om att den påverkar individen. Forskning visar att tonåringar är marginellt medvetna om vilken påverkan de utsätts för. (Dresch & Lovén, 2010, s. 45.)

Dresch och Lovén (2010, s. 54) poängterar att ingen individ väljer i ett vakuum. Valen individen gör är en kombination av individens egna uppfattningar och betydelsefulla personers handlingar och åsikter i individens omgivning. När människor umgås i grupp styrs vi av en del *sociala regler*. Dessa är inte rationella val som individer gör utan umgänget regleras av olika omedvetna principer och regler. Dessa regler används automatiskt av individen men de kan också utnyttjas till att påverka individen i hans beslutsfattande. (Järvå & Dahlgren, 2013, s. 148.)

En regel är *reciprocitetsregeln* som betyder regeln om tjänster och gentjänster. Reciprocitetsregeln är enligt sociologerna en grundläggande norm i den mänskliga kulturen. Med regeln menas att en person försöker återgälda det som man fått av någon annan. Genom att förbinda mottagaren att ge tillbaka i framtiden ger regeln oss möjlighet att ge bort något i visshet om att det därmed inte är förlorat. Barn tränas redan från början att följa regeln för att inte äventyras att utsättas för socialt missnöje. (Cialdini, 2005, s. 34.)

Social bekräftelse är en regel som människan använder i sociala relationer. Regeln består av två principer; Hur gör andra? Gör likadant. Det här är en grundläggande regel för att individen skall kunna fungera i ett socialt sammanhang. Genom att se hur andra gör och göra likadant kommer individen in i en gemenskap. Individen blir påverkad av vad andra gör. (Järvå & Dahlgren, 2013, s. 160.) Det är främst vid två olika situationer som den här regeln fungerar. Den ena är när individen känner sig osäker. Då är människan benägen att se hur andra gör och acceptera det som korrekt. Det andra tillfället som regeln har en stor påverkan på är när individen befinner sig i en social kontext med likasinnade. Individer har större benägenhet att följa dem som

liknar dem själva. (Cialdini, 2005, s. 159.)

Järvå och Dahlgren (2013, s. 164–165) skriver om att *gillande och tillit* är en regel som påverkar individens beslutsfattande. Socialpsykologen Zajonc har undersökt hur affekter påverkar individens beslutsfattande. Hans resultat visar att igenkänningsfaktorn är en viktig del när någon gör ett val. För att gilla något och ha tillit behöver individen ha en stark koppling till det hen väljer. Individen behöver också ha fått positiv respons eller omdöme för att gilla och få tillit. Cialdini (2005, s. 194–195) räknar upp tre olika faktorer som väcker gillande och tillit: fysisk attraktivitet, likhet och igenkänning. Fysisk skönhet har visat sig vara en fördel vid påverkan av andras åsikter. Människors likhet är en faktor som påverkar graden av gillande och sympati. Igenkänningsfaktorn hjälper till vid upprepade kontakt, men då skall kontakten vara enbart av positiv karaktär.

Alla människor är individer som är inordnade i ett socialt sammanhang där *lydnad* är en viktig faktor i den sociala fostran. Socialpsykologen Stanley Milgram gjorde flera psykologiska experiment på 1960-talet som visade på hur individen lyder auktoriteter. När en individ definierar sin egen sociala situation så är hen mera öppen för kontroll från en person med högre status. Individen som lyder betraktar sig då inte som ansvarig för sina handlingar utan uppfattar sig som ett redskap för andras önskemål. (Järvå & Dahlgren, 2013, s. 169–170.) Benägenheten att lyda legitima auktoriteter kan ses i en bakgrund av en systematisk socialiseringsprocess som eftersträvar att lydnad är rätt och riktigt för alla samhällsmedborgare. Vid påverkan har människan en tendens att låta sig påverkas mera av auktoritetssymboler som till exempel av auktoritetens titel eller klädsel än själva auktoriteten. (Cialdini, 2005, s. 221.)

I det moderna samhället har informationen exploderat, valmöjligheterna blir allt fler och kunskapen alltmer tillgänglig. Människans förmåga att analysera fördelar och nackdelar vid beslutsfattande anses förbättrad, men på grund av mängden information har individen svårt att fatta beslut och därmed faller hen lätt tillbaka på det sedvanliga som reciprocitetsregeln, social bekräftelse, gillande och tillit samt auktoritet. (Cialdini, 2005, s. 260.)

3.3 Vad inverkar vid valsituationer

Att göra val som påverkar ens framtid är betydligt svårare och mera riskfyllt nuförtiden än för en generation tillbaka. Både utbildning och arbetsliv är mera föränderliga och oförutsägbara än under tidigare generationer. Trots detta förväntas tonåringar i ett tidigt skede ta ställning till olika val. (Lundahl, 2010, s. 15.)

En stor del av tonårstiden präglas av att ungdomarna formar sin identitet och samtidigt inleder de processen att välja sin kommande yrkesbana. För tonåringar blir det konkret att fundera och välja vad de skall utbilda sig till och småningom arbeta med i framtiden. Valen görs oftast utgående från egna intressen och inom områden där eleven presterar bra i skolan. Intressen utvecklas i ett tidigt skede men befästs oftast under tonårstiden. Elevernas valmöjligheter anpassas efter egna intressen och olika preferenser i ens omgivning. (Aronsson m.fl. 2012, s. 69.)

Sverker och Hellgren (2013, s. 134) anger fem olika faktorer som inverkar vid tonåringars val inom skolvärlden: 1. föräldrarnas socioekonomiska status, 2. uppväxtförhållanden, 3. individens ambitioner, värderingar och självtillit, 4. graden av framgång i skolan och 5. de möjligheter och stöd som skolmiljön erbjuder.

Lundahl (2010, s. 15) anser att de val som tonåringar gör numera är mera frigjorda från traditioner och social, geografisk och kulturell bakgrund än tidigare. Istället ställs tonåringarna inför kravet att aktivt skapa sin egen identitet och livskarriär genom att välja ur ett stort utbud av livsstilar. Ungdomar ger ett intryck av att känna stor frihet men även ett stort ansvar i sina val. Många upplever en press att forma sig själva, sin livsväg och sin livsstil.

Inom identitetsforskning har det framkommit att det finns två alternativ vid ställningstagande inför ett val. Enligt ett alternativ fattar tonåringar sina beslut utgående från den väg som de har slagit in på i den sena barndomen. Dessa tonåringar funderar inte nämnvärt över sina valmöjligheter. Det andra alternativet är att tonåringar söker och utforskar olika valmöjligheter. I denna grupp finns de som är obekymrade eller resignerade över sina valmöjligheter och de som kämpar för att hitta den inriktning som är rätt för dem. (Frisén & Hwang, 2006, s. 178.)

Dresch och Lovén (2010, s. 54) anser att tonåringarna är i en fas av livet där det centrala är identitetssökande och identitetsskapande. Det gör att tonåringarna är

speciellt mottagliga för andras värderingar, förväntningar och åsikter. Socialisation till vuxenlivet gör att tonåringar anpassar sig till samhällets normer och värderingar. Under den processen blir dessa normer och värderingar en del av tonåringarnas liv och därmed är det svårt att skilja på egna åsikter och hur de har blivit påverkade.

Hodkinson och Sparkes (1997, s. 29) har presenterat en modell inom teorin för karriärval. Modellen har tre dimensioner: 1. pragmatiskt-rationellt beslutsfattande, 2. individens interaktioner baserade på ojämlika resurser och makt samt 3. karriärförlopp bestående av vändpunkter och rutiner. De diskuterar det rationella valet med ett antagande om att tonåringar har god information och en helhetssyn på tillgängliga alternativ samt en god självkänedom. Samtidigt ser de brister i rationella beslut genom känslor, tidsbrist och tillfälligheter som påverkar tonåringars förmåga att göra rationella beslut. Irrationella beslut tas vid stressade situationer, vilket Hodkinson och Sparkes påpekar kan vara vanligt i tonåringars känslomässiga och hormonella svängningar. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 40.)

I Dreschs och Lovéns undersökning om ungdomars studieval efter grundskolan uttryckte en fjärdedel av ungdomarna att de kände sig ensamma och övergivna i sina val, speciellt flickorna. Vid besluten om vilket studieval ungdomarna väljer är det främst ungdomarnas intressen som styr. Ungdomar menar också i ett retrospektiv att de fattade sina beslut angående valen själva med endast stöd från föräldrar och andra i omgivningen. (Lundahl, 2010, s. 219-220)

4 Faktorer som inverkar på tonåringars val av tillvalsämne

De olika faktorerna som inverkar på elevernas val av valfria ämnen är i den här studien indelade i tre olika aspekter och presenteras i detta kapitel. I det första avsnittet beskrivs de individrelaterade aspekterna. I det andra avsnittet beskrivs de skolrelaterade aspekterna; slöjdläraren, slöjdutrymmen samt slöjdens ställning och status i skolan. I det sista avsnittet presenteras familje- och samhällsrelaterade aspekter som utgörs föräldrarna, kamraterna, medierna samt kulturtraditioner och samhället.

4.1 Individrelaterade aspekter

I årskurs sju är de flesta eleverna i början av sin identitetsbildning. En liten del har inte ens börjat sin process, men yrkesvalet finns i bakgrunden när elever väljer sina valfria ämnen inför årskurs åtta och nio. De val eleven gör har betydelse för den enskilda elevens fortsatta utvecklingsmöjligheter och studier. Det är nu hen blir medveten om vilken betydelse hens studieval har och därmed utforskar hen vilka möjligheter hen har. Barndomens drömmar om yrkesval som astronauter, poliser, sportproffs och artister börjar ge vika för mera realistiska bedömningar utgående från egna förutsättningar. (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 303–309.)

En aspekt av självständighet under elevens tonårstid är att fatta beslut och genomföra dem. Om eleven väljer att vara mindre beroende av föräldrarna i sina beslut resulterar det i att eleven istället blir mera påverkad och beroende av jämnåriga kamraterna. Elevens förmåga att självständigt välja och fatta beslut som kommer inifrån en själv och är ens eget val utan större påverkan av den yttre miljön förbättras under tonårstiden. Förmågan till självständiga beslut är dock relativt låg när eleven är 13–14 år. (Erling & Hwang, 2001, s. 36; Hwang & Nilsson, 2011, s. 323.)

I Sverige gjordes en undersökning år 2013 av Hasselskog och Ekström på uppdrag av Skolverket. I den undersökningen ansåg eleverna i årskurs nio att det var bra att de själva fick välja materialinriktning i slöjd. Eleverna ansåg att i lägre årskurser

behövde alla få prova på och lära sig grunderna, men att i de högre årskurserna var det bra att de själva fick välja vilken materialinriktning de ville arbeta med. Det gav dem möjlighet att välja det de upplevde som roligt och välja bort det som de inte tyckte om. (Hasselskog & Ekström, 2015, s. 40.)

Nygen-Landgårds (Yle Arenan, 2008) diskuterar om karriärmedvetenheten inverkar på elevens val genom att slöjden inte är ett gymnasieämne. När slöjden inte ingår i det vanliga ämnesutbudet i gymnasiet eller studentexamen, resulterar det i att eleven prioriterar andra ämnen. Utbildningsstyrelsens (Laitinen m.fl. 2011, s. 179) utvärdering av inlärningsresultaten i musik, bildkonst och slöjd i slutet av den grundläggande utbildningen visar att en stor del av flickorna inte ansåg att de behövde kunskaper och färdigheter i slöjd i sina fortsatta studier. Den svenska undersökningen från 2013 visar liknade resultat. En majoritet av eleverna i den svenska undersökningen ansåg att slöjden som ämne var viktigt men de tyckte inte att kunskaperna de fick från slöjden var viktiga för att de skulle klara fortsatta studier och arbete. Endast en liten del av eleverna angav slöjden som ett betydelsefullt ämne för fortsatta studier och arbete i framtiden. (Hasselskog & Ekström, 2015, s. 48.)

Lindfors (1991, s. 51–52) diskuterar elevens beredskap för slöjden. Faktorer som hon anser att eleven behöver för slöjden är personlighetsdrag, psykofysisk utvecklingsnivå, social förmåga, sociokulturell medvetenhet och motivation. Den psykofysiska utvecklingsnivån är delad i tre delar; psykomotoriska, affektiva och kognitiva. Alla dessa faktorer påverkar hur eleven uppfattar slöjden. Den psykomotoriska aspekten innefattar motoriska färdigheter och hälsa, det vill säga beroende på utvecklingsnivån hos eleven i motoriska färdigheter påverkas elevens uppfattning om slöjden. Den sociokulturella medvetenheten är styrd av traditioner från hemmet, närmiljön och den kulturidentitet som eleven har skapat i skolan. Elevens medvetenhet om slöjden som kulturbärare har en motiverande effekt på eleverna, bedömer Lindfors.

Elevens förhållande till slöjden utanför skolan inverkar på hur man väljer valfria ämnen. Nygren-Landgårds (Yle Arenan, 2008) diskuterar två aspekter om varför elever inte väljer slöjd som ett valfritt ämne att fördjupa sina kunskaper och färdigheter i. Om eleven slöjdar mycket hemma kan eleven uppleva att slöjden i skolan inte ger någon kunskap och färdighet som eleven känner att hen behöver. Den

andra aspekten är att om inte slöjd uppskattas hemma är det naturligt att eleven inte väljer slöjd som valfritt ämne.

4.2 Skolrelaterade aspekter

I skolan finns olika aspekter som inverkar på tonåringars val. I det här avsnittet beskrivs slöjdlärares roll i hur eleverna uppfattar slöjden. I avsnittet presenteras även hur slöjdutrymmen inverkar på elevernas val av slöjd och vilken betydelse slöjdens ställning och status i skolan har för eleverna.

4.2.1 Slöjdläraren

För eleverna kan det vara svårt att förstå och se vad de lär sig i slöjden. Slöjdläraren har en viktig uppgift i att medvetandegöra eleverna på vad de lär sig i slöjden. Eleverna lär sig inte endast ämnesteknologiska kunskaper, de utvecklar även förmågor som till exempel problemlösning, initiativ, aktivitet, uthållighet, noggrannhet och att kunna fatta egna beslut. De förmågor eleven lär sig och utvecklar under slöjdlektionerna är under en längre tid och den processen kan vara komplex och svår att uppfatta för eleven. (Yle Arenan, 2008; Porko-Hudd m.fl. 2015, s. 3.)

Nygren-Landgårds nämner att elevernas uppfattning om slöjdläraren spelar en roll vid val av slöjd som valfritt ämne och om eleverna anser att undervisningen är bra eller dålig (Yle Arenan, 2008). På individnivå har den enskilda slöjdläraren stor inverkan på elevens möjligheter att nå resultat i inläring och utveckling i slöjdamnet. Till en stor del består slöjdlärares arbete av att individuellt handleda små elevgrupper och enskilda elever. (Hasselskog, 2010, s. 43, 49.)

GLGU 2014 (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 16) har arbetats fram ur en syn på lärande där eleven har en aktiv roll. Läraren har fått en roll som handledare som stöder eleven i hans lärandeprocess. Kommunikationen mellan eleverna och mellan lärare och eleverna är en betydelsefull del av elevernas lärande. Lärares roll är att främja elevens förmåga till att tänka kreativt och kritiskt.

Lärarens personlighet och attityder tillsammans med pedagogiska och didaktiska kunskaper samt intresse och kunskap i ämnet påverkar hur eleven upplever undervisningen. Hur eleven har blivit bemött av sina lärare, hur inspirerade lärarna var av sitt ämne och om de kunde förmedla sitt ämne är sådana saker som eleven minns efter sin skoltid, ibland till och med mera än ämnesstoffet. En central roll i lärarens arbete är att väcka elevens intresse och motivation för ämnet. För att väcka intresse och engagemang hos eleven krävs att läraren är aktuell med ungdomskulturen genom att genuint intressera sig för vad ungdomarna gör; ser på tv, internet, sociala medier, vad de gör på fritiden med mera. Slöjdämnetets fria struktur i undervisningen ger läraren möjlighet att aktivt följa med vad eleverna diskuterar och även diskutera med eleverna. (Porko-Hudd m.fl. 2015, s. 12, 27–28.)

Hur slöjdundervisningen är utformad i skolan är relaterad till vilken uppfattning läraren har om slöjd och slöjdundervisningen. Nygren-Landgårds (2000, s. 76) har undersökt vad blivande slöjdlärare har för uppfattning om utbildning och undervisning i slöjd. Genom att intervjua blivande slöjdlärare har åtta olika sätt att tänka på utbildning och undervisning i slöjd framkommit. Dessa åtta är akademiskens, hantverkarens, kulturbärarens, fostrarens, instruktörens, missionärens, naturalistens och samhällsförbättrarens sätt att se på slöjden. Akademiskens synsätt är att slöjdekunskapen bör vara forskningsbaserad för att slöjdundervisningen skall kunna utvecklas och överleva. Hantverkarens synsätt är att slöjdundervisningen är en hobby, ett roligt ämne. Kulturbärarens synsätt är att slöjdundervisningen är ett kulturarv vars uppgift är att föra kulturtraditioner vidare. Fostrarens synsätt är att slöjden är en pedagogisk process, inte en teknologisk kunskap. Instruktörens synsätt på slöjdundervisningen är att slöjdämnet är centralt och uppnås genom lärarcentrerade undervisningsmetoder. Missionärens synsätt är att slöjdundervisningen är för elevens utveckling och välmående. Naturalistens synsätt är att slöjden hör till människans grundbehov och undervisningsmetoderna är elevcentrerade. Samhällsförbättrarens synsätt är att slöjdundervisningen är en del i ledet att bibehålla och förbättra levnadsstandarden i samhället. Slöjdläraren har inte bara ett av dessa synsätt utan oftast flera. Beroende på till vilka eller vilken av dessa uppfattningar slöjdläraren hör så påverkas hur eleven uppfattar ämnet slöjd. Lärarens förhållningssätt avspeglar sig på elevens syn på slöjden. Eleven uppfattar slöjden som ett kulturarv, ett teknologämne eller som en hobbyverksamhet beroende på hur läraren förmedlar

ämnet. Hur eleven ser på ämnet inverkar på om hen är intresserad av att fördjupa sina kunskaper och färdigheter i slöjdamnet. (Nygren-Landgårds, 2000, s. 148–152.)

Hasselskog (2010, s. 267) har identifierat tre olika förhållningssätt hos slöjdlärarna; läraren som handleder och instruerar eleven i deras tillverkning av en slöjdprodukt, läraren som fokuserar på elevernas förståelse av slöjdarbete och läraren som stöder elevernas slöjdprocess. Det ena förhållningssättet utesluter inte det andra men lärarens förhållningssätt inverkar på elevens förutsättningar för inläring och uppfattningar om slöjd.

En roll som slöjdläraren har tillsammans med bildkonstläraren, musiklearen och läraren i huslig ekonomi, till skillnad mot flera andra ämneslärare, är att hen behöver marknadsföra sig själv och sitt ämne. Orsaken till det är att slöjdamnet inte är obligatoriskt i årskurs åtta och nio. Förutom att eleven skall uppnå målen i läroplanen, ligger det i lärarens intresse att få eleven att vilja lära sig mera i slöjden och därmed välja slöjd som ett valfritt ämne i årskurs 8–9. Genom att fler elever väljer slöjd tryggar det lärarens arbetssituation samtidigt som ämnets status höjs i skolan när ämnet är populärt bland eleverna. Även lärarens personlighet och förhållningssätt till eleven påverkar elevens intresse för ämnet. (Yle Arenan, 2008.)

4.2.2 Slöjdutrymmen

Traditionellt är ett undervisningsutrymme för slöjden ett vanligt klassrum, en slöjdsal eller en textilslöjdsal. Dessa undervisningsutrymmen för slöjdamnet ställer stora krav på utbildningsanordnaren. Förutom en del textila slöjdteknologier inom garnteknologi och konsthandarbete, kräver undervisningen i slöjd specialanpassade utrymmen. Dessa rum behöver vara ändamålsenliga och inspirerande genom möblering och utrustning för att eleverna skall få en kreativ lärandemiljö och uppnå mål i läroplanerna, både den nationella och lokala. (Porko-Hudd, m.fl 2015, s. 14.)

Majoriteten av elever som väljer textilslöjd som valfritt ämne är flickor och majoriteten av de som väljer teknisk slöjd är pojkar. Undervisningen i textilslöjd utförs till största delen i en textilslöjdsal som är snarlik i sin utrustning med ett hem. Tekniska slöjdens undervisningsutrymme är däremot mera utformade som en yrkesarbetsmiljö. (Hasselskog, 2010, s. 71.)

I GLGU 2014 (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 29) används begreppet lärmiljöer. Lärmiljöer är de lokaler, platser, grupper och aktiviteter där lärande sker. Även redskap, tjänster och material som används i undervisningen är en del av lärmiljön. Elever, lärare och annan skolpersonal är en del av lärmiljön och delaktiga genom sitt agerande i lärmiljön. Tanken med lärmiljön är att ställa eleven och lärandet i centrum, inte som tidigare läraren och undervisningen. I GLGU 2014 omfattar slöjdundervisningen i lärmiljön betydligt mera än slöjdsalarna. Hela skolmiljön med den byggda miljön och naturen runt omkring är lärmiljö för slöjden. (Jaatinen, 2015.)

Utrymmen i skolan bör utvecklas, planeras, utformas och användas så att de är ergonomiska, ekologiska, estetiska och tillgängliga, ljusa, trivsamma, välordnade och rena, de akustiska förhållandena är goda och inomhusluften av god kvalitet. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 29)

Slöjdutrymmen med möblering, utrustning, redskap och material ska stödja den pedagogiska utvecklingen och främja elevens aktiva deltagande. Elevernas upplevelser av lärmiljön och den byggda miljön kan användas på ett varierande sätt i undervisningen. (Jaatinen, 2015.)

Knopmans (2016, s. 85) studie visar att en del textilslöjdsalar har brist i både ergonomi och estetik. Orsaken till dessa brister är uteblivet samarbete mellan eleverna, lärarna och arkitekterna. Studien visar också på att textilslöjdsalärens engagemang är avgörande för hur bra miljön i textilslöjdsalen är. Det är lärarens uppgift att påtala utrymmets brister och fel. Det är då avgörande om läraren får gehör för sitt påtalande. Här spelar det även roll hur slöjden prioriteras i skolan.

4.2.3 Slöjdens ställning och status i skolan

Slöjdens ställning och status i skolan inverkar på hur eleverna ser på slöjden. Det här kan ses ur ett nationellt och ett lokalt perspektiv. I ett nationellt perspektiv uppfattas slöjden ur den position samhället som föreskriver utbildningssystemet har gett ämnet. I ett lokalt perspektiv är det skolans verksamhetskultur som inverkar på hur slöjden synliggörs. Synliga faktorer för eleverna är till exempel slöjdutrymmens placering, utställningsmontrar som ger möjlighet till att ställa ut elevernas produkter i, resurser till att införskaffa material och verktyg, gruppstorleken och timfördelningen. Mindre synliga faktorer för eleverna, men som inverkar på slöjdens ställning i skolan, är

lärarnas anställningsförhållanden och schemaläggning av slöjden. (Kivikangas, 2003, s. 70–71; Nygren-Landgårds, 2003, s. 20; Porko-Hudd m.fl. 2015, s. 15.)

Genom att slöjden är ett relativt litet ämne med få slöjdlärare i varje skola, uppfattas slöjdläraren som en individuell företrädare för sitt ämne. Många skolor har endast en lärare i textilslöjd och en i teknisk slöjd. Slöjdlärarens egna förhållningssätt synliggörs mera i jämförelse till andra ämnen, vilket beskrivs närmare i avsnitt 4.2.1 Slöjdläraren. (Hasselskog, 2010, s. 45.)

Tävlan mellan olika valbara ämnen är påtaglig i skolan och antalet valbara timmar är få i relation till ämnesvalen. Huslig ekonomi är den största konkurrenten till slöjden, enligt Kimpimäki (2014, s. 63). De är båda praktiska ämnen men huslig ekonomi kommer in som ett nytt ämne i grundläggande utbildningen i årskurs sju. Många tonåringar är intresserade av huslig ekonomi, eftersom de ser en direkt nytta av ämnet i vardagen samtidigt som ämnet upplevs som nytt och fräscht. Även ett nytt språk eller matematik är orsaker till att slöjden inte väljs som ett valfritt ämne. Slöjden anses inte vara lika viktig i fortsatta studier, speciellt textilslöjden har få direkta kopplingar till yrkesutbildningar. (Kimpimäki, 2014, s. 65.)

4.3 Familje- och samhällsrelaterade aspekter

I det här avsnittet presenteras familje- och samhällsrelaterade aspekter vid de val som tonåringar gör. Föräldrarna, som är en faktor som inverkar i hög grad på tonåringarna när de gör sina val inför årskurs 8–9, beskrivs i första avsnittet. Sedan följer en beskrivning på kamraternas roll i valsituationer. Som tredje punkt beskrivs mediernas inverkan på tonåringars val och i sista delen presenteras kulturtraditioner och samhällets inverkan.

4.3.1 Föräldrarna

Forskning visar att elever som gör sina val och beslut i samråd med föräldrarna presterar bättre i skolan än de elever som fattar sina egna beslut utan vuxenstöd eller utgående från kamraternas åsikter eller val (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 315). Föräldrarnas åsikt inverkar på elevernas beslut vid val av valfria ämnen beroende på

vilka ämnen som föräldrarna anser mera viktiga eller mindre viktiga. Föräldrarnas åsikt angående slöjd som ämne har sitt ursprung i olika erfarenheter och upplevelser, oftast från den egna skoltiden. (Yle Arenan, 2008.)

I Johanssons undersökning (2002, s. 89) framkom det att när föräldrarna samtalar med sina barn om slöjden i skolan är det främst läraren, vilken slöjdprodukt barnen arbetar med och vad det skall användas till som diskuteras. Den kunskap och färdighet som barnen tillägnat sig i slöjden diskuteras sällan. Det visar att slöjdprodukten och dess funktion är konkret och kan diskuteras medan de bakomliggande faktorerna i slöjdprocessen är diffusa, inte bara för barnen utan också för vuxna.

I vilken grad föräldrarnas åsikter har betydelse när eleverna väljer beror på flera faktorer. Föräldrarnas yrke och arbete påverkar till exempel ekonomi, tid, status och andra liknande aspekter som ger ramar för hur en familj fungerar. Även föräldrarnas teorier om barns inläring och uppfostran har en betydelse när eleverna skall börja göra sina egna val. (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 223, 234.)

I två nationella utvärderingar från Sverige har det framkommit två olika uppfattningar om slöjden i skolan. I utvärderingen från 2003 ansåg föräldrarna att slöjden tillsammans med kemi var minst viktiga i förhållande till andra skolämnen. I utvärderingen från 2013 säger över 50 procent av eleverna i årskurs nio att deras föräldrar tycker att slöjden är ett viktigt ämne och att de får stöd och uppmuntran hemifrån. I den första utvärderingen tillfrågades föräldrarna direkt, medan i den andra var det elevernas uppfattningar om vad föräldrarna tyckte. Detta kan ge svar på varför svaren varierar. En frågeställning är också om föräldrarnas svar baserar sig på slöjdens syfte, målsättning och innehåll nuförtiden eller om det är erfarenheter från slöjden under egna skoltiden. (Hasselskog & Ekström, 2015, s. 55.)

I Kimpimäkis magisteravhandling (2014, s. 51–52) framkom det att föräldrarna anser att slöjden är ett ämne som ger bra motvikt till de mera teoretiska ämnena. En annan aspekt som föräldrarna framhöll var att slöjden var bra för att eleverna inte hade några hemläxor i ämnet. Liknande resultat ser Johansson (2002, s. 90, 221) i sin studie där föräldrarnas uppfattning är att kunskaper i slöjd är av praktisk karaktär och en motvikt till de mera teoretiska kunskaperna. Föräldrarna ser kunskaper och färdigheter i slöjd som något som är användbart i hemmet i första hand och i andra hand något som eventuellt kan användas senare i livet. Föräldrarna ansåg att slöjden

är ett ämne där eleverna får lära sig arbeta med händerna. Föräldrarna hade svårigheter att se hur kunskaper och färdigheter i slöjd kunde vara användbara i några andra sammanhang.

4.3.2 Kamraternas roll

Forskning visar att tonåringar i högre grad väljer kamrater som liknar dem själva än deras motsatser. Forskningsprogrammet IDA som studerat människors utveckling under en längre period, åren 1965–2013, visar att tonåringar väljer kamrater vars föräldrar har samma utbildningsnivå och karriär som deras egna föräldrar. Bästa kamrater visade sig ha samma intelligensnivå och karriärplanering och kamraterna inverkade positivt på varandras skolprestationer och utbildningsplaner. Tonåringar väljer sina kamrater utifrån sina likheter, vilket gör att de påverkar varandra till större likhet och bättre studieresultat och utbildningsplaner. Detta sker även i negativ handlingslinje. (Zettergren, 2013, s. 44.)

Eleverna väljer ibland utgående från vad deras kamrater väljer, vilket kan resultera i att en elev som inte annars skulle ha valt slöjd väljer det för att kamraterna har valt slöjd och tvärtom, det vill säga att man väljer bort slöjd för att ingen av kamraterna har valt slöjd (Vetamix, 2008).

Dresch och Lovén (2010, s. 45) visar genom sin studie att äldre syskon påverkar tonåringarnas val. Yngre syskon tenderar att välja liknande ämnen som äldre syskon har gjort. Det kan relateras till liknande intressen, föräldrarnas åsikt eller att det är bekant för tonåringarna och därför känns som ett tryggt val.

4.3.3 Mediernas inverkan

Ordet medier definieras som kanal för informationsspridning och representeras idag av ett stort antal olika medier; tidningar, internet, radio och television (Norstedts, 2017). Särskilt elektroniska medier upptar en stor del av tonåringarnas liv. Tonåringarna födda under 2000-talet har haft televisionen som en självklar del av vardagen under hela sin uppväxt. Televisionen är det medium som har haft mest påverkan på barns och ungas utformning av sin uppfattning om omvärlden. Det är

televisionens effekt på barn och unga som det har forskats mest om. (von Tetzchner, 2016, s. 626–627.)

På 2010-talet har andra medier än televisionen fått en mera synlig plats i tonåringars liv. Dataspel och sociala medier upptar en stor del av tonåringarnas vardag. Forskning och kunskap kring dessa medier och deras inverkan på tonåringar är begränsade ännu. Det finns inga studier som visar på långtidseffekterna, utan det som kan påvisas är att påverkan börjar tidigt. (von Tetzchner, 2016, s. 627.)

Mediernas roll vid elevernas val är varierande och svår att bedöma som en enskild faktor i dagens samhälle. Det innehåll som medierna förmedlar till eleverna är bara en del av all påverkan som de möter och agerar utifrån. Medierna finns som en del av elevernas vardag och vilket medieinnehåll de använder påverkas av kamrater, föräldrar, skola och samhället i övrigt. (Evenshaug & Hallen, 2001, s. 241.)

Televisionen är en informationsförmedlare som har ökat kunskapsnivån på många områden hos tonåringar. En speciellt positiv effekt är att tonåringarna har fått en djupare insikt om förhållanden i omvärlden. Televisionen förmedlar också attityder och värderingar genom att många program visar en fiktiv vardag. Denna påverkan kan vara både positiv och negativ. Ett problem av denna påverkan är att en stor del av programmen i finländsk tv är amerikanskt producerade eller influerade, vilket skiljer sig från de finländska värderingarna och kulturella sammanhangen. (von Tetzchner, 2016, s. 630.)

Sociala medier är system för kommunikation och det är det mediet som tonåringar använder övervägande nuförtiden. Olika sociala medier används för att kommunicera med en eller flera kamraternas och för att dela ett intresse med likasinnade. En del använder sociala medier som plattform för sin marknadsföring av sig själv, sin musik eller annat. Umgänge och aktiviteter sker eller koordineras via sociala medier, vilket gör att aktiviteter blir osynliga för utomstående. Det finns ingen kunskap ännu om de förändrade sociala mönstren tonåringar lever i nuförtiden men det finns skäl att tro att det leder till avgränsade sociala grupper. (von Tetzchner, 2016, s. 631–632.)

Studier visar att tonåringar har utbyte av sociala medier genom att de själva säger att de får praktiskt och socialt stöd via internetkontakter. På sociala medier är det alltid lätt att nå en eller flera samtalspartners. Därmed finns en kamratinverkan även för de

tonåringar som har begränsade sociala relationer i skolan. (von Tetzchner, 2016, s. 632.)

4.3.4 Kulturtraditioner och samhället

Vilka ämnen eleven väljer som valfria ämnen är även ett kulturbetonat fenomen. Den lokala kulturen som skolan finns i inverkar på elevernas syn på vilka ämnen de väljer (Vetamix, 2008). Enligt GLGU 2014 (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 15) är skolans uppgift att förmedla ett kulturarv och dess värderingar. Kulturen är ett resultat av utbildningsverksamheten och styrs av samhället. Genom fastställda utbildningsmål styr samhället var och hur utvecklingen skall framskrida (Nygren-Landgårds, 2003, s. 17–18.)

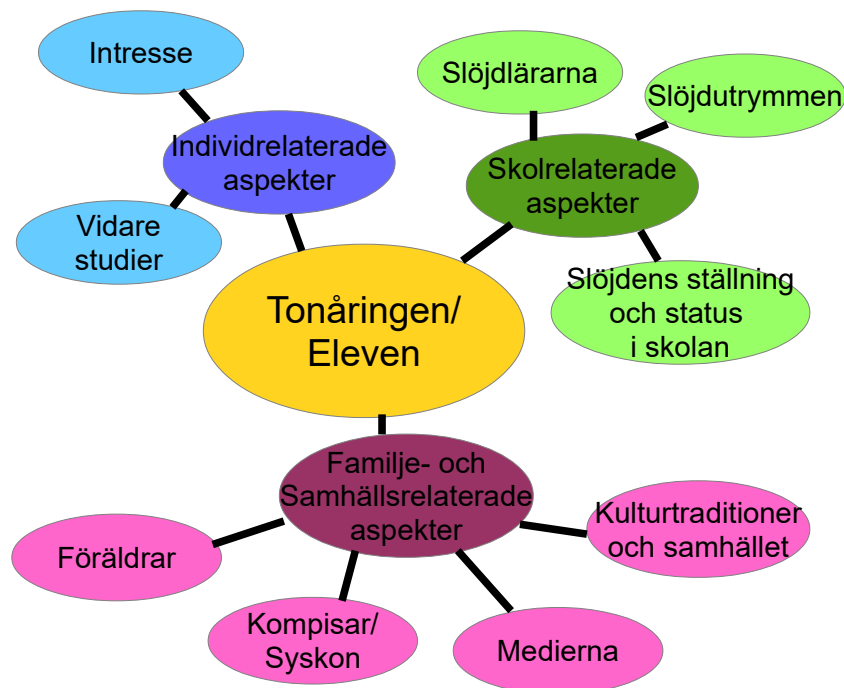
Allmänna sociala och kulturella mönster inverkar på elevernas möjligheter till att forma sin identitet genom drömmar, förhoppningar, visioner och sociala begränsningar (Frisén & Hwang, 2006, s. 210). Suojanen (2000, s. 91) beskriver den kulturella hållbarheten som en utveckling som överensstämmer med folkets kultur och värden. Finland har en stark kulturtradition inom slöjd som grundar sig på en kännedom och kunskap om traditionell slöjd samtidigt som det finns en förmåga att utveckla traditionen. Slöjden är en del av elevernas uppbyggande av sin kulturidentitet och genom att stöda eleverna i deras aktivitet inom kulturella gemenskaper, kan de inspireras till att intressera sig för andra kulturer. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 15.)

Slöjden kan ha en karaktär av att vara terapeutisk, underhållande, socialiserande och kulturell, vilket kan vara svårt att greppa i de traditionella skolämnena (Kivikangas, 2003, s. 103). Att slöjden ses ur ett hobbyperspektiv som befrämjar ett välmående kan vara en orsak till att slöjden inte väljs som valfritt ämne, istället väljer eleverna något som gynnar deras tilltänkta karriär. Slöjden som kunskap i hemmen behövs inte längre i samma utsträckning som tidigare, samtidigt som slöjd som en yrkesmässig försörjning endast är en möjlighet för ett fåtal personer (Nygren-Landgårds, 2003, s. 19). Slöjden som en hobby är väldigt vanligt i Finland nuförtiden. Över 60 % av Finlands befolkning uppger att de har slöjd som intresse och hobby (Statistikcentralen, 2005).

4.4 Sammanfattning av faktorerna

En granskning av litteratur och forskning kring tonåringar och faktorer som inverkar på deras val kommer att sammanfattas i det här avsnittet. Det är delvis ett svar på min första forskningsfråga; Vilka faktorer inverkar när eleverna väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne? Jag kommer även att ta upp frågan i den empiriska undersökningen genom att se vilka faktorer eleverna uppfattar påverkar dem i deras val.

Faktorerna kan delas in i tre huvudgrupper som inverkar på elevens val av ett valfritt ämne (se figur 4). De tre huvudgrupperna är individrelaterade, skolrelaterade samt familje- och samhällsrelaterade aspekter. Huvudgrupperna delas i sin tur in i flera olika aspekter.

Figur 4. Påverkande faktorer i relation till eleven

Till den individrelaterade aspekten hör elevens egna intressen, vilket intresse eleven har för att fördjupa sina kunskaper inom slöjdområdet. Den andra aspekten är elevens karriärmedvetenhet, det vill säga vilken vidareutbildning och vilket framtida yrke eleven har i sina planer.

De skolrelaterade aspekterna är uppdelade i slöjdlärarna, slöjdutrymmen och slöjdens ställning och status i skolan.

Den tredje aspekten är familje- och samhällsrelaterade. Inom familjerelaterade aspekter finns föräldrarna samt kamrater och syskon. Till den samhällsrelaterade aspekten hör medierna och de lokala kulturtraditionerna samt det lokala samhället tonåringen lever i.

5 Planering och genomförande av studiens empiriska undersökning

I det här kapitlet redovisas allra först en precisering av syfte och forskningsfrågor. Sedan beskrivs val av metod för datainsamling och val av informanter. I det fjärde avsnittet presenteras genomförande av datainsamlingen. I det sista avsnittet bearbetningen av insamlat material.

5.1 Precisering av syfte och forskningsfrågor

Studiens syfte är att undersöka elevers uppfattningar om vilka faktorer som inverkar på deras val av valfria ämnen i årskurs 8–9. Studiens fokus ligger på ämnet slöjd, som innefattar textilslöjd och teknisk slöjd. Studiens relevans för den grundläggande utbildningen kan ses genom Utbildningsstyrelsens statistik från åren 2012 och 2014 där 30–35 % av eleverna väljer teknisk slöjd, men endast 14–20 % väljer textilslöjd som valfritt ämne inför årskurs 8–9.

Med detta som utgångspunkt har följande övergripande forskningsfrågor formulerats:

1. Vilka faktorer uppfattar eleverna att inverkar på deras val när de väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne?
2. Vad skulle enligt eleverna göra slöjden mera intressant som valfritt ämne?

Utgående från teorikapitel 4 har jag sammanställt tre preciserade underliggande forskningsfrågor till första frågan. De tre frågorna är: 1. Hur stor andel av eleverna uppfattar det egna intresset och ambition som en inverkande faktor? 2. Hur stor andel av eleverna uppfattar skolan och slöjden som en inverkande faktor? 3. Hur stor andel av eleverna uppfattar den yttre miljön, föräldrar, kamrater, medier och den lokala kulturen som en inverkande faktor? Den andra forskningsfrågan är adekvat med tanke på att frågeställningen som ledde till denna studie var: Hur får vi eleverna att välja slöjd som valfritt ämne? Elevernas uppfattning om vad som är intressant och

relevant inom ämnet slöjd bör beaktas ur deras perspektiv och den tid de lever i samt ur ett läroplans- och lärarperspektiv.

5.2 Val och beskrivning av metod

Valet av metod i den empiriska undersökningen är inte helt entydigt. Den kvalitativa forskningens syfte är att uppmärksamma och beskriva fenomen som finns inom ett område. Genom att belysa problemområdet i en fallstudie kan avhandlingen inspirera till en mera kvantifierad undersökning som kan ge en mera generaliserad information. (Stukát, 2011, s. 39.) Kvantitativa metoders fördel är att de kan mäta om en undersökningsgrupps attityder och uppfattningar är allmänt spridda. Med en kvantifierad undersökning avses att data som samlas in är av kvantitativ art, det vill säga numeriska (Åsberg, 2001, s. 274).

Den här studien är delvis en kvalitativ studie eftersom jag har valt att göra en fallstudie i två skolor i Svenskfinland. Samtidigt är studien av en kvantitativ art genom upplägget av undersökningen. Valet att fokusera på två skolor gjordes med tanke på att skolor för årskurs 7–9 generellt är stora skolor och därmed fås snabbt en stor datamängd. Därför valde jag i den här studien att göra undersökningen till en fallstudie.

Val av datainsamlingsmetod

Enkät ger möjligheten att få en större undersökningsgrupp som ger ett mera generellt resultat än intervjuer. Intervjuer kan ge en mera nyanserad bild av frågeställningarna och skulle eventuellt ge ett mera mångfasetterat svar på forskningsfrågorna. Genom intervjuer ges ett djup i forskningen men dock inte bredd, samtidigt som valet av informanter är svårt och inte nödvändigtvis ger en sanningsenlig bild av helheten i resultatet. Utgångspunkten i studien var att nå ut till en större mängd informanter och därför var det smidigt att göra datainsamlingen med hjälp av enkät. Gruppenkäters stora fördel är att många personer kan undersökas snabbt och enkelt samt att enkäten delas ut vid ett tillfälle för gruppen. Deltagarprocenten är oftast hög, i allmänhet är det få som vägrar delta. Endast de som av någon orsak inte är närvarande vid

svarstillfället låter bli att svara. Gruppenkäten kan utföras av forskaren eller av gruppleddaren. Vid tillfället sker vanligtvis en muntlig introduktion till undersökningen av gruppleddaren eller forskaren innan enkäten fylls i. Som nackdel kan ses att en negativ eller positiv påverkan kan ske genom att gruppleddaren lyfter fram en eller annan frågeställning. Det finns även risk för påverkan från övriga deltagare, det vill säga gruppsyck. (Dahmström, 2011, s. 94–95.)

Valet att göra undersökningen som en gruppenkät gjordes på basis av att jag då kunde göra en studie av en hel årskurs i två skolor för att få en representativ statistik. Samtidigt är det en relativt snabb och enkel variant av datainsamlingsmetod när det är ett geografiskt långt avstånd mellan skolorna. Enkäter kan nuförtiden vara webbenkäter eller pappersenkäter. Enkäter är nuförtiden lätta att göra på webben, enkla att distribuera samtidigt som enkätsvaren snabbt registreras. Med tanke på att målgruppen för enkäterna är tonåringar som har en vana med webbaserat material, valde jag att göra en webbenkät men också för att distributionen av enkäten är snabb och smidig. Webbenkäter har en stor risk för låg svarsfrekvens men genom att göra enkäten som en gruppenkät i skolan minimerades risken med få svar. Ett fåtal elevers svar räknade jag med att föll bort; de som inte var närvarande i skolan den dagen och de som vägrade fylla i undersökningen. En webbenkät skall vara kort och lätt att överblicka. Informanten bör få en tydlig uppfattning om hur lång enkäten är. (Trost & Hultåker, 2016, s. 135, 141.) För att få ett så tillförlitligt resultat som möjligt eftersträvade jag att göra en kort enkät med få frågeställningar. När enkäten är kort och lätt att överblicka, bidrar det till att respondenterna engagerar sig och svarar mera eftertänksamt på frågorna.

Uppgörande av enkät

Enkäten gjordes som webbenkät i Eduix E-lomake. Tidigare utvärderingar (Laitinen, m.fl. 2011, s. 179) och statistik (Vipunen, 2015) visar att det finns en skillnad hur och eventuellt varför pojkar och flickor väljer slöjd som valfritt ämne. Därför valde jag att vid uppgörande av enkäten ställa två bakgrundsfrågor. I den första frågan får eleven ange kön enligt alternativen pojke, flicka eller annat. Alternativet annat valde jag att ha med om eleven inte kunde identifiera sig med något av de två andra alternativen eller om eleven inte ville uppge vilket kön hen tillhörde (se bilaga 4). I

den andra frågan ska eleven besvara om hen har valt slöjd som valfritt ämne eller inte. Svartalternativen på andra frågan var om eleven valt textilslöjd, teknisk slöjd, annan slöjd eller inget av de alternativen. Vid frågan annan slöjd har eleven möjlighet att skriva in vilken typ av slöjd hen har valt.

För att få svar på studiens första forskningsfråga, vilka faktorer som inverkar när elever väljer eller inte väljer slöjd, valde jag att ställa upp olika faktorer utgående från teoridelen. Faktorerna var eget slöjdintresse, fortsatta studier efter årskurs 9, slöjdlektionens innehåll, läraren i textilslöjd, läraren i teknisk slöjd, andra lärare i skolan, slöjdutrymme, föräldrarna, kamraterna, medierna och slöjdtraditioner. Dessa faktorer kunde eleven gradera i hur stor grad de inverkade på hens val. Genom att eleven kunde svara inte alls, lite, ganska mycket eller mycket, gör att jag fick ett mera nyanserat resultat (se bilaga 4). Även svartalternativet "vet inte" är relevant med tanke på att eleven kanske inte är medveten ifall en faktor har inverkat och då kan välja det alternativet. Följdfrågan ger eleven möjlighet att skriva en egen faktor som hen anser har påverkat valet. Jag ville även ge eleven möjlighet att själv beskriva hur hen tänkte när hen gjorde sitt val och har därför också med en öppen frågeställning. Den sista frågan skall besvara min andra forskningsfråga vad eleverna anser skulle göra slöjden mera intressant som valfritt ämne. Jag valde att ställa frågan öppen för att inte styra eleverna i någon speciell tankebanan.

Bell (2016, s. 171, 181) rekommenderar att enkäten testas på ett par personer eller en grupp för att se om formuleringen av frågorna är fungerande. Testgruppen bör gärna vara en liknande målgrupp som den man undersöker. Enkäten testade jag först på en grupp niondeklassare för att se hur den fungerade och hur eleverna förstod frågeställningarna. Frågeställningarna formulerades om och testades på nytt i en grupp med åtondeklassare. Vid det andra tillfället fungerade frågeställningarna bra och tiden eleverna använde till att fylla i enkäten var 5–10 minuter.

Redan vid uppgörande av en enkät bör man även se hurdana svar enkäten ger och hur den skall analyseras (Bell, 2016, s. 170). Genom att jag gjorde två testtillfällen av enkäten, kunde jag även granska svaren för att se hur svaren kunde hanteras och analyseras.

5.3 Val av informanter

Vid urval av informanter är det brukligt att skilja på slumpmässiga och icke-slumpmässiga urval. Slumpmässiga urval görs genom lottdragning eller löpande förteckning där var tionde eller ett annat ordningstal blir en informant. Till icke-slumpmässiga urval hör kvoturval, bekvämlighetsurval och strategiska urval. I kvoturval är idén att man skall få ett urval människor som är representativa för populationen i bestämda avseenden. I bekvämlighetsurval sprider forskaren ut sin undersökning och ser hur deltagandet och svaren utfaller. Strategiska urval görs främst vid kvalitativa studier med intervjuer för att förvissa sig om att man får ett antal variabler som har teoretisk betydelse. (Trost & Hultåker, 2016, s. 29–32.)

I den här empiriska undersökningen är urvalet icke-slumpmässigt i en blandning av kvoturval och strategiska urval. Urvalet är strategiskt genom att jag har valt ut två 7–9-skolor som har ett geografiskt avstånd i Svenskfinland och kvoturval till följd av att jag har valt att omfatta en hel årskurs för att få ett representativt resultat. Skolorna valde jag utgående från kriterierna att de skulle vara långt ifrån varandra geografiskt och att ena skolan skulle vara i en stad och den andra en landsbygdsskola. Jag har valt att inte presentera skolorna närmare för att hålla skolorna konfidentiella.

Skolorna benämns A-skola och B-skola i avhandlingen. Jag valde att undersöka en hel årskurs per skola, vilket ledde till att jag begränsade mig till endast två skolor. Årskurserna på respektive skola är stora och den sammanlagda elevmängden är ca 200 elever, vilket ger ett omfattande datamaterial. Timfördelningen i de två skolorna som deltagit i den empiriska undersökningen redovisas här men utan hänvisning. Hänvisningar har utelämnats för att behålla skolorna konfidentiella.

I den lokala läroplanen för skola A är timfördelningen två obligatoriska årsvekotimmar i slöjd under årskurs sju. I årskurs åtta och nio är valfria konst- och färdighetsämnen två årsvekotimmar per årskurs och valfria ämnen är fyra årsvekotimmar per årskurs. I skola B är den lokala timfördelningen tre obligatoriska årsvekotimmar i slöjd i årskurs sju. Valfria konst- och färdighetsämnen är tre årsvekotimmar i årskurs åtta och två årsvekotimmar i årskurs nio. Inom valfria ämnen har skola B en årsvekotimme i årskurs åtta och två årsvekotimmar i årskurs nio. Enligt den gamla läroplanen från 2004 som eleverna i årskurs åtta och nio i skola

B följer är textilslöjd och teknisk slöjd ämnen som erbjuds som tillval med vardera 2 årsveckotimmar.

Informanterna är elever som går på årskurs åtta i de två valda skolorna. Valet av årskurs gjordes på basis av att de eleverna har gjort sina val av valfria ämnen under våren i årskurs sju, ungefär ett halvår före den här undersökningen. Jag utgår från att eleverna rätt väl minns hur de tänkte och varför de gjorde sina val.

5.4 Genomförande av datainsamling

Denscombe (2016, s. 235) betonar vikten av att erhålla tillstånd för sin forskning hos auktoriteter i organisationen som ansvarar för elevernas säkerhet och trygghet. Datainsamlingen startade med att jag sände en förfrågan (se bilaga 1) om godkännande av att göra undersökningen i respektive skolor till de två berörda bildningscheferna i de två kommunerna som jag strategiskt valt. Bildningscheferna godkände min anhållan och hänvisade mig vidare till de respektive skolornas rektorer.

Jag skickade först ett e-postmeddelande (se bilaga 2) till rektorerna och ringde sedan upp dem en vecka senare. Ena rektorn gav direkt godkännande till undersökningen och hen ansåg att undersökningen bäst kunde genomföras under ett klassföreståndartillfälle. Jag sände länken till enkäten (se bilaga 4) och ett följebrev (se bilaga 3) per e-post till rektorn som delade dem vidare till klassföreståndarna i årskurs åtta. När jag diskuterade med den andra rektorn var hen tveksam till att vara med i undersökningen och hen ville först diskutera med lärarna. Vi kom överens om att jag skulle ringa några dagar senare. Lärarna var dock positiva till undersökningen och de beslöt att undersökningen skulle genomföras av en lärare i skolan som hade alla klasser i årskurs åtta. Jag sände länken till enkäten (se bilaga 4) och ett följebrev (se bilaga 3) per e-post till den läraren som skulle genomföra undersökningen under sina lektioner. Eleverna fyllde i enkäterna under två veckor i november 2017. Ungefär 10 minuter av lektionen användes till att fylla i enkäten. Detta gjorde eleverna på egna telefoner eller plattor som var egna eller skolans. Varje klass fyllde i enkäten vid ett lektionstillfälle, vilket gjorde att de elever som inte var närvarande den lektion inte fyllde i enkäten.

I följebrevet till enkäten lovade jag konfidentialitet, dvs. att ingen elev kan identifieras. Eftersom enkäterna besvarades av de två skolorna lite olika dagar under två veckor och jag inte vet vilken dag som vilken skola besvarade enkäten, kommer eleverna att förbli helt anonyma i sina svar. Eleverna får anonymitet till följd av att jag i svaren inte kan urskilja vilken skola eller klass de går i.

5.5 Bearbetning av insamlat material

Efter undersökningens genomförande skall det insamlade materialet bearbetas. Totalt kom det in 187 svar på enkäten under två veckor. Datamaterialet överfördes från Excel till OpenOffice Calc. Citaten som förekommer i resultatredovisningen är i den utformningen som informanterna själva har skrivit dem i sina svar. I en del citat har en förklaring varit behövlig för att förtydliga.

Det insamlade datamaterialet har grupperats och analyserats utgående från forskningsfrågorna. Bakgrundsinformationen från enkätsvaren har kategoriserats utgående från vilket kön informanterna har angett och hur de har svarat på frågan om de valt textilslöjd, teknisk slöjd, annan slöjd eller inget av dem.

Till den första forskningsfrågan: Vilka faktorer uppfattar eleverna att inverkar på deras val när de väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne? har jag analyserat svaren från frågan På vilket sätt påverkade följande saker att du valde eller inte valde slöjd som tillval? i tabellformat. Eleverna har fått ta ställning till elva påverkande faktorer vid valet av slöjd som valfritt ämne. Faktorerna graderades på en femgradig Likertskala. Resultaten av elevernas åsikter har omräknats till ett medelvärde. Resultaten redovisas i figurer där skalan är 0–4, där 0 står för "inverkar inte alls" och 4 "inverkar mycket" i en linjär gradering. Följdfrågan, om något annat som inverkat på elevens val att välja eller inte välja slöjd som tillval, har kategoriserats och redovisas även som citat. När informationsmängden inte är alltför stor kan den skrivas in i en datamatrix för att få god översikt över materialet och för att se mönster (Larsen, 2009, s. 97). Kategoriseringen har gjorts i en datamatrix enligt de ord eleverna har valt. När informanterna har skrivit på dialekt har jag valt att ändra till standardsvenska för att underlätta förståelsen.

Den andra forskningsfrågan: Vad skulle enligt eleverna göra slöjden mera intressant som valfritt ämne? har kategoriserats i datamatrix och analyserats i grupperna valfrihet, ingen förändring, omfattning av slöjdlektioner och vet ej. Citat redovisas för att belysa informanternas uppfattningar och tankar. Citat presenteras som blockcitat och när det finns olika informanternas citat i samma block har jag valt att skilja åt citaten med citationstecken.

6 Resultatredovisning

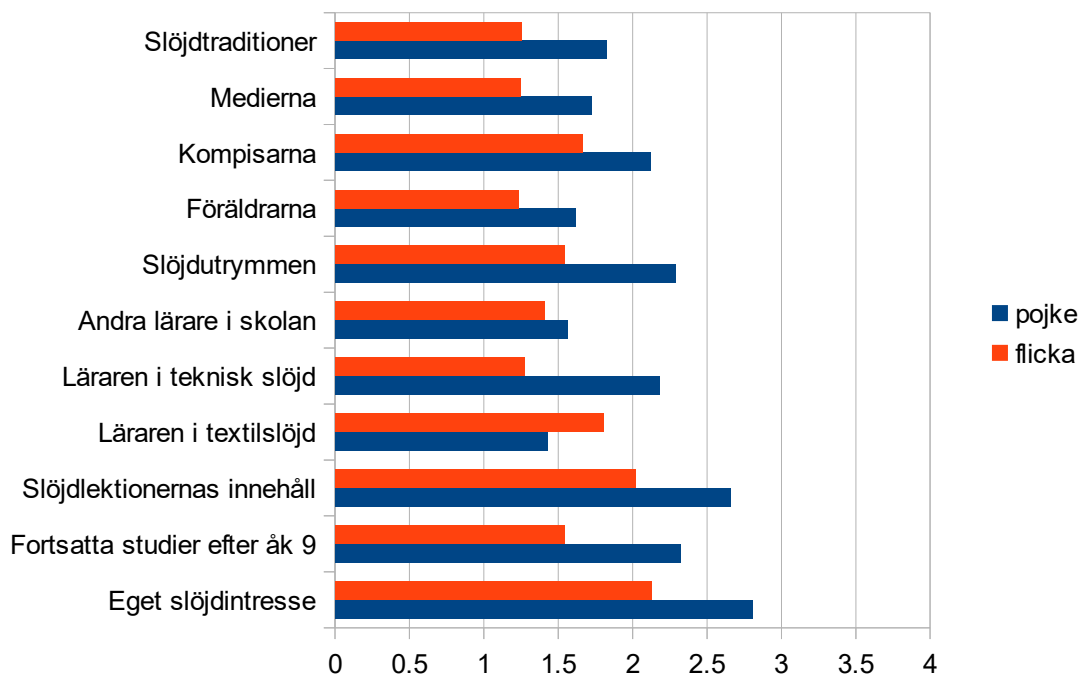
I det här kapitlet redovisas resultaten från den empiriska undersökningen. Bakgrundsinformationen från enkäten presenteras i första avsnittet. Resultaten presenteras enligt forskningsfrågorna, så att resultaten från första forskningsfrågan redovisas i andra avsnittet och resultaten i anslutning till andra forskningsfrågan redovisas i det tredje avsnittet.

6.1 Bakgrundsinformation

Enkäten besvarades av totalt 187 elever i årskurs åtta under två veckors tid i november 2017. Totalt 88 (47,1 %) av de svarande informanterna var pojkar och 98 (52,4 %) var flickor. En informant uppgav "annat". Av flickorna har 30,6 % valt slöjd som valfritt ämne, medan 67,1 % av pojkarna har valt slöjd om valfritt ämne. I den andra frågan om eleven valt textilslöjd, teknisk slöjd, annan slöjd eller ingen slöjd svarade 34,8 % att de valt teknisk slöjd, 12,3 % att de valt textilslöjd och 1,6 % uppgav att de valt annan slöjd. I följdfrågan vad annan slöjd var, svarade eleverna elektronik, metallslöjd och textilslöjd. Tre elever som svarade textilslöjd på den här frågan hade kryssat för att de också valt teknisk slöjd. Av eleverna uppgav 51,9 % att de inte valt någon typ av slöjd som valfritt ämne.

6.2 Faktorer som inverkar när eleverna väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne

Resultaten visar att det finns en skillnad i pojkars och flickors uppfattning om vilka faktorer som inverkar på deras val att välja eller inte välja slöjd. Som helhet är det flera faktorer som i högre grad inverkar på pojkarnas val än på flickornas val. De största skillnaderna finns i slöjdlektionernas innehåll, fortsatta studier efter årskurs nio, slöjdutrymmen och eget slöjdintresse. Resultaten presenteras i det här avsnittet med text och beskrivande figurer.

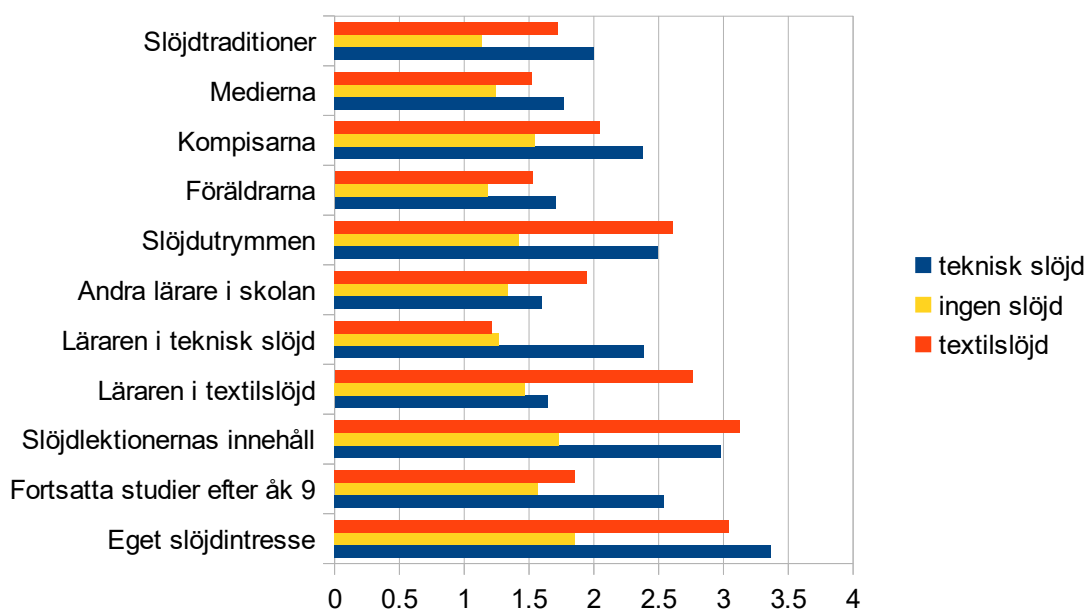
Figur 5. Olika faktorerers påverkan på elevens val av slöjd i relation till kön

Det egna slöjdintresset anser pojkarna (2,8) är en faktor som inverkar allra mest på deras val av slöjd som valfritt ämne. Det är också faktorn som flickorna (2,1) anser har störst påverkan. Dock är skillnaden i hur stor grad märkbar mellan könen (se figur 5). Även fortsatta studier efter årskurs nio är en faktor som inverkar betydligt mera hos pojkarna (2,3) än hos flickorna (1,5). Här anser flickorna att fortsatta studier efter årskurs nio har ganska lite inverkan på deras val.

Slöjdlektionernas innehåll är en faktor som pojkarna (2,7) anser inverkar på deras val, betydligt mera än vad flickorna (2,0) anser. En skillnad i hur pojkarna (2,3) och flickorna (1,5) uppfattade att slöjdutrymmen inverkade på deras val finns även i resultaten. Av de faktorer som nämndes i enkäten var det endast en faktor som flickorna ansåg inverkade mera än vad pojkarna ansåg. Den faktorn var textilslöjdläraren.

Av figuren (se figur 5) kan vi även läsa att föräldrar, medier och slöjdtraditioner har väldigt liten inverkan på eleverna enligt deras egen uppfattning. Det är främst flickorna som står för den uppfattningen men även pojkarnas uppfattning är liknande.

När informanterna grupperas i tre grupper; de som valt teknisk slöjd, textilslöjd och ingen slöjd finns några faktorer som inverkar mera än de andra. Slöjdlektionernas innehåll inverkar mera hos de elever som har valt textilslöjd eller teknisk slöjd som valfritt ämne än de som inte valt slöjd som valfritt ämne. (se figur 6) Enligt de elever som valt teknisk slöjd (1,3) inverkar deras eget slöjdintresse mycket i jämförelse med de som inte valt slöjd (-0,8). Även de som valt textilslöjd (0,7) har ansett att deras eget intresse för slöjd har inverkat.

Figur 6. Olika faktorerers påverkan på elevens val av slöjd i relation till slöjdart

Slöjdlektionernas innehåll är en faktor som inverkar i hög grad hos de som valt teknisk slöjd (3,4) och textilslöjd (3,0). En intressant detalj i resultaten är att läraren i textilslöjd har inverkat mera på de som valt textilslöjd (2,8) än läraren i teknisk slöjd har inverkat på de som valt teknisk slöjd (2,4). Slöjdutrymmen har en inverkan på de som valt teknisk slöjd (2,4) och ännu mera för de som valt textilslöjd (2,6).

Figur 6 visar också att de elever som inte valt slöjd som valfritt ämne anser att ingen av faktorerna har inverkat nämnvärt på deras val.

På frågan om någon annan faktor inverkat på elevens val att välja eller inte välja slöjd svarade 20 elever ja. På tilläggsfrågan Vad? svarade eleverna varierat, bland

annat att de inte fick plats för slöjd i sin tillvalspalett, att det tog för många timmar av de valfria timmarna och att de skulle byta till slöjd i nian. En elev uppgav att för få väljer slöjd, vilket leder till att det inte blir en grupp.

"Att det tar upp 2 tillvalslektioner", "Jag tänkte ta det till 9:an istället.", "Jag hade gärna tagit slöjd men det var två tillvalstimmar vilket jag tyckte var för mycket", "Jag är intresserad av mycket annat", "Hade inte rum med flera tillval. Skulle nog vilja ha slöjd.", "Har inte plats med mera tillval och är bara inte så jätte intresserad", "Elektronik ser kul ut på internet. :-)" och "Att några inte väljer så att det inte blir någon slöjd"

I enkäten hade jag en följdfråga (se bilaga 4); Skriv kort hur du tänkte vid valet av tillvalsämnen. Varför har du valt det du valt? På frågan som var frivillig att besvara hade totalt 149 av 187 elever svarat. Majoriteten av eleverna svarade att de valde de ämnen de tyckte om, som var roligast, kul och mest intressant. Av eleverna svarade 119 att de valde det som var intressant och kul. Det var fyra ord som användes av dessa 119 elever: roligast, kul, intressant och tycker om.

7 av de 149 elever som svarade uppgav att de valde valfria ämnen utgående från vad de kommer att behöva i framtiden.

"jag tycker mina tillval verkade roliga men också bra att ha", "jag tänkte på vad jag tyckte om och vad jag vill bli när jag ska börja arbeta", "Vad jag skulle ha nytta av i livet", "jag valde det för att jag tycker om det/kan behöva sen" och "det jag ville bli när jag blir stor"

En elev skrev att hen valde utgående från föräldrarnas rekommendation men skrev samtidigt att hen ångrar sig och vill byta bort det ämnet.

"Jag skulle ha velat ha textilslöjd men ville ändå ha det jag har (tänker kanske byta från tyska till syslöjd nästa år, antingen det eller musik eller bildkonst). Pappa ville att jag skulle välja tyska vilket jag ångrar starkt."

6.3 Elevernas uppfattningar om vad som gör slöjden

intressant som valfritt ämne

I enkäten har eleverna fått svara på den öppna frågan Vad tycker du skulle göra slöjden mera intressant som tillvalsämne? (se bilaga 4) Att svara på frågan har varit frivilligt, vilket gör att alla inte har svarat på frågeställningen. Totalt 120 av 187 elever svarade på frågan.

Kategorier	Antal informanter
Vet ej	42 elever
Större valfrihet inom slöjden	24 elever (totalt)
- välja produkt	20 elever
- välja arbetssätt	3 elever
- välja ämnesteknologiskt innehåll	2 elever
Ansåg att ingen förändring i slöjden behövdes	23 elever (totalt)
- inget	15 elever
- att slöjden är intressant och bra som den är nu	8 elever
Omfattning i antalet timmar och längden på lektionerna	3 elever
Om en kamrat skulle ha valt slöjd	1 elev
Inspiration av andra	1 elev
Lärohandledning	1 elev
Mera information om ämnet	1 elev

Tabell 5. Elevernas förslag till att göra slöjden mera intressant.

35 % av eleverna som svarade på frågan svarade att de inte vet. I den här kategorin fanns både pojkar och flickor. Det fanns både de som valt slöjd och de som inte valt slöjd i den här kategorin.

20 % av eleverna (24 elever) funderade kring större valfrihet i vad de gör på slöjden. Kategorin valfriheten inom slöjden kan delas in i tre underliggande kategorier. Den största av de tre underkategorierna är produkten. 20 av eleverna har funderingar om att de själva ville välja den produkt som de gjorde inom slöjden. Exempel på vad de

här eleverna anser skulle göra slöjden intressant:

"mera frihet", "Att få välja vad man vill göra", "Att få göra mera olika saker", "man kunde få göra större saker...", och "Kanske att få välja själv vad man får göra/laga ibland".

3 elever hade en önskan om att i större utsträckning få välja eller variera arbetssätt. Förslag som de eleverna hade var grupparbete, mera omväxlande och

"om alla skulle berätta lite vad de håller på med".

2 elever efterlyste en valfrihet i ämnesteknologiskt innehåll. De två eleverna skrev

"Omväxling i vad man gör" och "i elektronik mera lödning och kretskortsarbete och mindre lådbygge".

Totalt 19,1 % av eleverna ansåg att det inte behövdes någon förändring för att göra slöjden mera intressant. Av de elever som svarade på den här frågan var det 6,7 %, (8 elever) som tyckte att slöjden var intressant och bra som den är nu. Av dessa 8 hade 7 valt slöjd som valfritt ämne. En elev i den här kategorin hade inte valt slöjd och hen ansåg att

"Jag tror nog att den redan är intressant för de som är intresserade".

12,5 % av eleverna svarade "inget" på frågan. Bland dessa 15 elever hade största delen inte valt slöjd som valfritt ämne. De elever som ansåg att det inte fanns något som kunde göra ämnet mera intressant kan jag anta höra till gruppen som inte alls är intresserade av slöjd i någon form och även en del av de som svarade "vet inte" kan höra till den gruppen.

3 elever (2,5 %) funderade kring omfattningen i antalet timmar och längden på lektionerna. 2 av dem efterlyste slöjd i en större omfattning och den tredje funderade kring möjligheten att välja färre lektioner;

"mera timmar" och "längre lektioner" samt "Om det skulle finnas möjlighet att ha 1 lektion i veckan".

Bland svaren på frågan vad eleverna tycker skulle göra slöjden intressant kom en del strödda kommentarer. En elev funderade kring kamraternas betydelse av att göra ämnet intressant. Hen skrev

"kanske om nån jag känner skulle ha valt det också".

En annan elev funderade kring kommunikation och att dela sin inläring och inspiration med de andra i gruppen.

"Om alla skulle berätta lite vad de håller på med och hur långt de kommit på sitt jobb."

En elev funderade också på informationen inför valet av valfria ämnen.

"Om man får mer information vad man får göra osv."

Lärohandledning som en faktor som gör ämnet intressant skrev en elev om.

"att läraren skulle hjälpa."

7 Diskussion

I det här kapitlet diskuteras resultaten från datainsamlingen att diskuteras i förhållande till tidigare teorikapitel. I metoddiskussionen förs en diskussion kring metodvalet och följs av en diskussion om reliabilitet, validitet och etik i den empiriska undersökningen. Avslutningsvis ges förslag till fortsatt forskning inom valfria ämnet slöjd.

7.1 Resultatdiskussion

De två skolorna som deltog i den här studiens empiriska undersökning har ungefär samma procent av elever som valt slöjd som valfritt ämne som den statistik som presenterades i kapitel 2.4 från Vipunen (2015). I Nyland, Egentliga Finland och Österbotten har 30-35 % av eleverna valt teknisk slöjd, och i den här empiriska undersökningen hade 34,8 % uppgett att de valt teknisk slöjd. 12,3 % av eleverna i den här undersökningen hade valt textilslöjd, vilket kan jämföras med Nyland där 14,3 % valt textilslöjd och Österbotten där 20,2 % valt textilslöjd. Statistiken visar att procentenheten för de som valt textilslöjd sjunker under 2000-talet, vilket även den här undersökningen visar att det fortsättningsvis gör. Antalet elever som väljer teknisk slöjd hålls oförändrat. (Kumpulainen, 2010, s. 203; Vipunen, 2015.)

Faktorer som inverkar på elevens val när de väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne

Eftersom skillnaden mellan hur många pojkar (67,1 %) och flickor (30,6 %) som väljer slöjd som valfritt ämne är så stor har jag valt att jämföra hur de ser på de olika inverkanse faktorerna. Överlag ansåg pojkarna att de olika faktorerna inverkade mera på deras val än vad flickorna ansåg. Det kan jämföras med Dresch och Lovéns (Lundahl, 2010, s. 219) undersökning där flickorna i högre grad än pojkar upplevde att de var ensamma och övergivna i valsituationer. Båda grupperna ansåg att det egna slöjdintresset och slöjdlektionernas innehåll var de faktorer som inverkade mest på deras val. Fortsatta studier efter årskurs nio ansåg däremot pojkarna att inverkade betydligt mera än flickorna.

Enligt den här studiens empiriska undersökning uppfattade eleverna att föräldrar, medierna och slöjdtraditioner hade väldigt liten inverkan på deras val att välja eller inte välja slöjd som valfritt ämne. Detta är intressant eftersom forskningen visar att föräldrarna är den faktor som har stor inverkan på yngre tonåringar. Evenshaug och Hallen (2001, s. 315) visar i sin forskning att eleverna gör sina val och beslut i samråd med föräldrarna. Jag antar att eleverna upplever att de får göra sina val och beslut själva vilket de har tolkat som att föräldrarna inte har inverkat.

En intressant aspekt i resultatet var att de som valt textilslöjd ansåg att textilslöjdläraren inverkade mera på deras val än vad de som valt teknisk slöjd ansåg att läraren i teknisk slöjd gjorde. I den här studien har läraren i textilslöjden större betydelse för eleverna än inom teknisk slöjd. Liknande resultat visar faktorn slöjdutrymmen som har större inverkan på de som valt textilslöjd än på de som valt teknisk slöjd. Det resultatet bör ses ur perspektivet att undersökningen är gjord i två skolor där det finns en lärare i textilslöjd och en textilslöjdssal per skola. Hur just den läraren är som person och hur textilslöjdsalen är utformad påverkar undersökningens resultat i hög grad. Nygren-Landgårds (2000, s. 76) har kategoriserat åtta olika sätt att som slöjdlärare tänka om slöjd och slöjdundervisningen samt hur de påverkar slöjdundervisningens utformning. Beroende på vilken typ av lärare enligt Nygren-Landgårds uppdelning de undervisande slöjdlärarna är i de två skolor som deltagit i undersökningen har det präglat min undersökning. Hasselskog (2010, s. 71) diskuterar skillnaden i undervisningsutrymmen i textilslöjd och teknisk slöjd. Han menar att utrustningen i en textilslöjdsal är snarlik i sin utrustning med ett hem till skillnad mot träslöjdsalar och metallslöjdsalar som är mera utformade som en yrkesarbetsmiljö. Svaret på varför slöjdutrymmen inverkar mera i val av textilslöjd kan eventuellt finnas i den teorin.

När eleverna hade möjlighet lägga till egna faktorer är det främst omfattningen av slöjdtimmar de uppgav som en inverkande faktor, både från den aspekten att två årsveckotimmar slöjd är för mycket och från den andra att antalet valfria timmar är för få så att de inte räcker till. En elev skrev att en faktor som inverkar är att så få elever väljer slöjd så att det inte blir någon grupp. Tyvärr är verkligheten den att när andelen på de som väljer textilslöjd går ner till endast ett fåtal, finns det risk att skolor inte har resurser till att hålla en liten grupp. Det är upp till utbildnings-

anordnaren att besluta minimigränsen för gruppstorlekar.

Dresch och Lovén (2010, s. 45) visar på att tonåringar är marginellt medvetna om vilken påverkan de utsätts för, vilket kan besvara varför många elever i undersökningen ansåg att ingen av faktorerna inverkad på deras val. Dels kan det vara så att de olika faktorerna inte påverkar eleverna, dels så är de inte medvetna om det. Resultatet från enkäten kan tolkas till en del att tonåringarna inte är medvetna om på vilket sätt de påverkas i sina val som diskuterades i kapitel tre.

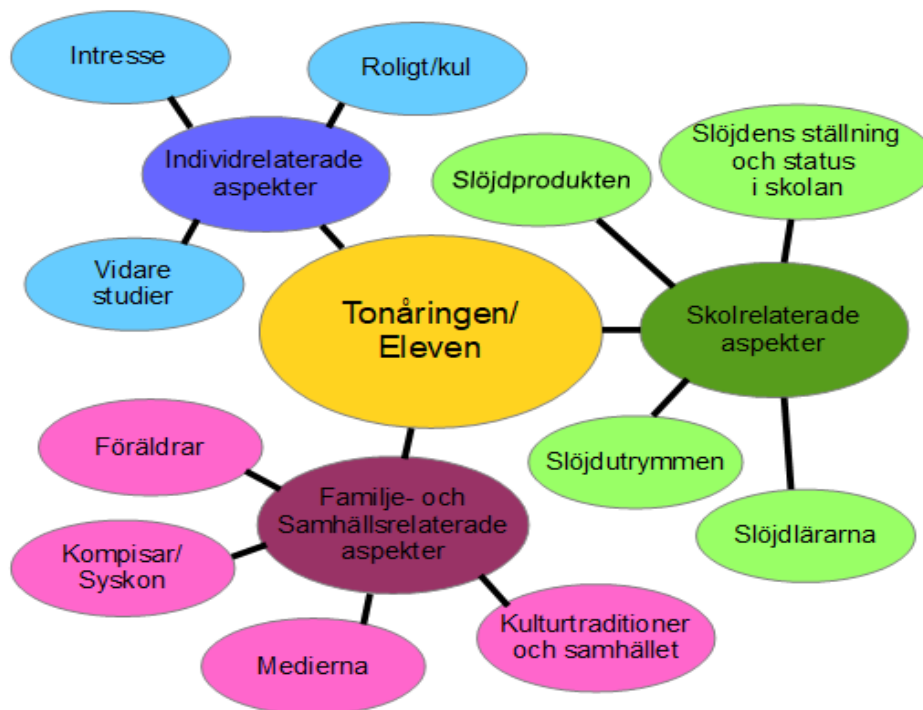
När jag bad eleverna kort berätta hur de tänkte vid valet av valfria ämnen svarade 149 elever. 119 av de 149 svarade att de valde de ämnen som de tyckte om, som var de roligaste eller kul och intressant. De svarade inte vad föräldrarna eller kamraterna tyckte, inte heller vad de behöver för vidarestudier utan de väljer vad de tycker är roligt. Jag tolkar det som att eleverna tar chansen till att få ha de ämnen som de är intresserade av och det de finner är roligt. När eleverna väljer det som de är intresserade av är det en del i det egna identitetsskapande. I kapitel 3.3 diskuteras Lundahls (2010, s.15) teori om att tonåringar idag har ett stort utbud av livsstilar att välja mellan och även ett krav att forma sin egen livsstil. Men här kommer vi då också in på diskussionen om vad som gör att vissa ämnen är intressanta och vad är det som gör lektionerna roliga.

I kapitlet 4.4 Sammanfattning av faktorerna presenterade jag en figur som visade de påverkande faktorerna i relation till eleven utgående från den granskning av forskning och litteratur som jag har gjort. Figuren har jag reviderat med utgångspunkt i den empiriska undersökningen.

Eleven är i centrum där faktorernas huvudgrupper finns runt eleven (se figur 7). De tre huvudgrupperna är individrelaterade, skolrelaterade samt familje- och samhällsrelaterade aspekter. Utgående från huvudgrupperna är de olika påverkande faktorerna indelade.

Till den individrelaterade aspekten hör elevens egna intresse, vad eleven tycker är roligt och kul samt vidare studier. Faktorn elevens intresse innebär vilket intresse eleven har för att fördjupa sina kunskaper och färdigheter inom slöjdområdet. En grupp elever ansåg att de valde ämnen som de fann intressanta. Den andra faktorn vidare studier är elevens karriärmedvetenhet. I den empiriska undersökningen visade

sig att några elever hade vidare utbildning i åtanke när de gjorde sitt val. Den tredje faktorn inom individrelaterade aspekter är roligt och kul. Det är en faktor som eleverna lyfte fram i undersökningen.

Figur 7. Konkluderande figur om inverkan av faktorer vid elevens val att välja eller inte välja slöjd som valfritt ämne.

De skolrelaterade aspekterna är indelade i slöjdprodukten, slöjdläraren, slöjdutrymme samt slöjdens ställning och status i skolan (se figur 7). Slöjdprodukten lyfte eleverna fram i den empiriska undersökningen som en central faktor. Möjlighet till valfrihet av slöjdprodukt kan vara en faktor som inverkar när eleven gör sitt val om vilka ämnen hen skall fördjupa sig i. Slöjdutrymmen och slöjdläraren är faktorer som påverkar elevens val, visar både forskning i teorikapitlen (kap. 4.2.1 och 4.2.2) och den empiriska undersökningen. Slöjden ställning och status i skolan är den faktor i den här gruppen som är den minst påverkande faktorn.

I den tredje huvudgruppen, den familje- och samhällsrelaterade aspekten, ingår fyra faktorer. I den familjerelaterade aspekten finns föräldrarna samt kamrater och

syskon. Granskningen av forskning och litteratur gav att föräldrarna samt kamrater och syskon är faktorer som påverkar elevens val i hög grad. Dock upplevde inte eleverna i den empiriska undersökningen att varken föräldrarna, kamrater eller syskon som speciellt betydelsefulla påverkare. Till de samhällsrelaterade aspekterna hör medierna och de lokala kulturtraditionerna samt det lokala samhället som eleven lever i.

Vad skulle göra slöjden intressant som valfritt ämne

Den faktor som eleverna lyfter upp som en viktig del i slöjden är själva slöjdprodukten. Vi som lärare kan vara rätt fokuserade på slöjdprocessen enligt den slöjdpedagogiska anda som råder (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430–431). Den här studien är en påminnelse om att eleverna inte uppfattar slöjden på samma sätt. De lägger en större vikt vid slutprodukten i slöjden. När 20 % av informanterna anser att friheten och möjligheten att få välja slöjdprodukt är viktigt, borde lärare beakta detta i sin planering av undervisningsinnehållet. Min tolkning är att det finns en del modellslöjd i skolorna, vilket är en otidsenlig pedagogik. Eleverna efterlyser det som står i GLGU 2014, det vill säga att uppgifterna i slöjdundervisningen skall innehålla innovation, formgivning och experimenterande (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431–432). Genom att själv få välja produkt utvecklas kompetenserna i förmågan att tänka och lära sig samt arbetslivskompetens och entreprenörskap.

Förutom att eleverna uttrycker en vilja att få större valfrihet angående slöjdprodukterna kan det även läsas ur elevernas svar att de önskar göra produkter som är meningsfulla för dem personligen. Ur ett ekonomiskt och hållbart utvecklingsperspektiv, som är det sjunde kompetensområdet enligt läroplanen, är det relevant att eleverna får utgå från det egna behovet framom yttre styrning. Samtidigt utvecklas motivationen och slöjdens fostrande uppdrag att stödja och fördjupa elevernas kunskaper i att utgå från egna erfarenheter för att skapa nytt samt lösa problem. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 430)

Valfriheten inom slöjden gällde inte enbart slöjdprodukten enligt eleverna. De funderade också kring valfriheten i arbetsområden och arbetssätt. Mera variation i arbetsområden och att även kunna göra grupparbeten är det eleverna ger som förslag.

Dessa förslag är också i linje med GLGU 2014. Tredje målet för slöjdundervisningen är att eleven skall undersöka och mångsidigt använda olika redskap, material och ändamålsenliga metoder. (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 431)

Elevers uttryck för en större valfrihet är även det allmänna målet för valfria studier i grundläggande utbildningen.

De valfria studierna ger möjlighet att utveckla sina kunskaper utifrån sina egna intressen (Utbildningsstyrelsen, 2014, s. 95).

Inom slöjden finns flera olika ämnesteknologier, vilket gör valfriheten inom slöjden extra viktig. För att uppnå de allmänna målen i valfria studier, att eleverna skall få möjlighet att utveckla kunskaper i det egna intresseområdet behövs en valfrihet för eleverna.

Endast sju elever ansåg att slöjden var intressant och bra som den är. Det kan tyckas vara en ganska låg siffra av det totala antalet enkätsvar 187, som kom in. Det bör ändå ses ur det perspektivet att de som anser att det är bra inte har skrivit något alls eller att en del av de som skrev "vet inte" är nöjda med slöjden som den är. Är någon nöjd är det samtidigt svårt att komma med förslag på vad som skulle göra slöjden mera intressant.

7.2 Metoddiskussion

Valet av metod för den här studien stod mellan enkät och intervju. Valet föll på enkät genom att jag ville nå en större grupp elever. Hade jag valt intervju, skulle jag ha behövt begränsa mig till några elever, vilka skulle ha spelat en avgörande roll i hur min undersökning skulle ha utfallit. Genom enkät nådde jag ut till alla elever på en årskurs i två skolor, vilket ger en bredare bild av hur eleverna uppfattar de olika faktorernas inverkan. Därmed avgör inte slumpen, eftersom alla elever i de två skolorna fick möjligheten att delta. Samtidigt är ändå dessa elever endast från två skolor, vilket kan ge en smal syn på resultatet. För att få ett heltäckande resultat borde jag ha gjort undersökningen bland alla elever i årskurs åtta i Svenskfinland, men en så stor undersökning var inte möjlig att göra för mig i den här studien.

Den typen av enkät som jag valde att göra var en webbenkät med påståenden som

graderades på en femgradig Likertskala och öppna frågor. Webbenkäten fungerade bra och eleverna kunde fylla i den på sina telefoner eller på plattor, antingen egna eller skolans. De inverkanse faktorerna skrev jag som påståenden där eleverna fick göra en gradering; inte alls, lite, ganska mycket, mycket och vet ej, vilket gav en nyansering till frågorna men inte till påståendernas laddning. Genom de svar jag fick kan jag inte avläsa om faktorerna inverkade negativt eller positivt. Om jag ställt upp frågorna på ett annat sätt hade jag fått en uppfattning om de inverkanse faktorerna var negativa eller positiva, men det är osäkert. Anledningen till att jag inte är säker på att det skulle ha gett mera, är att en stor grupp av elever ansåg att de olika faktorerna inte inverkade på deras val.

De öppna frågorna i enkäten var frivilliga att besvara för eleverna men glädjande många hade svarat. En del av svaren var inte speciellt informativa, men många elever hade tagit sig tid att svara utförligt på frågorna. Genom de öppna frågorna fick jag även insikt i en inverkanse faktor som inte har lyfts fram speciellt mycket i tidigare forskning och som jag inte heller hade noterat. Eleverna lyfte fram slöjdprodukten som en central inverkanse faktor samt att eleverna valde det som var roligt som en faktor. Enkäten var kort till sin utformning och även om eleverna skrev lite mera på de öppna frågorna kunde de göra undersökningen på 10 minuter. Detta tror jag ledde till att eleverna aktivt fyllde i och även svarade på de öppna frågorna.

Min plan, när jag gjorde enkäten och tog kontakt med skolorna, var att jag skulle gå in i varje klass och göra enkäten med eleverna. Både för att jag skulle få förklara min tanke med undersökningen med mina egna ord men också för att kunna höra vad eleverna eventuellt frågade och diskuterade under enkättillfället. På grund av önskemål från båda skolorna gjordes enkäterna av lärarna på skolan istället. I den ena skolan gjordes den med klassföreståndarna och i den andra gjordes den med en lärare som hade alla klasser i årskurs åtta. Detta arrangemang gjorde att jag inte fick någon insyn i själva datainsamlingstillfället.

Helhetsintrycket av metodvalet och enkäten är att den fungerade och uppfyllde sin uppgift och gav svar på de frågor som ställdes.

7.3 Reliabilitet, validitet och etik

En kritisk diskussion angående undersökningskvalitet bör föras för undersökningens tillförlitlighet. De olika perspektiven i undersökningen behöver diskuteras i reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. (Stukát, 2011, s. 133.)

Med reliabiliteten avses att undersökningen är tillförlitlig och att en förnyad undersökning kan ge samma svar. Det förutsätter att alla informanter förstår frågeställningarna på samma sätt och att de alla är på samma humör vid enkättillfället. (Stukát, 2011, s. 133; Trost & Hultåker, 2016, s. 61.)

Avhandlingens empiriska undersökning har sina brister i reliabiliteten. Dagsformen på eleverna vid enkättillfället är av stor vikt men kan inte förutses. Graden av gissningseffekt hos eleverna kan vara svår att utläsa men kan minimeras genom att noggrant gå igenom frågeställningarna vid uppgörande av enkäten. Genom att testa frågeställningarna på en grupp i den årskurs åtta som jag själv undervisar i, kan jag säkerställa att eleverna förstår frågorna och därmed öka reliabiliteten. Denna testgrupp är inte senare med i undersökningen av etiska principer eftersom jag är en av de undervisande lärarna i den skolan. (Stukát, 2011, s. 134.)

Med att undersökningen har en hög validitet menas att mätinstrumenten, i den här undersökningen enkäten, de facto mäter vad forskningsfrågorna avser. Undersökningens syfte är att kartlägga elevernas uppfattning om vilka faktorer som inverkar på deras val vilket gör att frågorna bör ställas till eleverna. Det finns dock en möjlighet att eleverna inte är helt sanningsenliga i sina svar, medvetet eller omedvetet. Eleverna kanske inte vill säga sanningen eller så har de inte den självinsikt som gör att de svarar sanningsenligt. (Stukát, 2011, s. 134–135.)

I en undersökning bör diskuteras hur generaliserbara resultaten är. Kan resultaten generaliseras till att omfatta en större grupp än den undersökta eller är resultatet en bild av exakt den undersökta gruppen? Avhandlingens empiriska undersökning är inte generaliserbar till att omfatta alla elever i årskurs åttas uppfattning om olika faktorer som inverkar på deras val. Mängden av elever som svarat är relativt stor men det som inverkar på möjligheten att generalisera är att eleverna är från endast två olika skolor, vilket gör att den geografiska placeringen av skolan har ett stort inflytande på undersökningen. (Stukát, 2011, s. 136.)

I undersökningar kan informanterna lovas konfidentialitet eller anonymitet. Med konfidentialitet ges ett löfte till informanterna om att ingen kan identifieras eller kunna genom beskrivning identifieras. Ges löfte om anonymitet, betyder det att inte ens forskaren kan identifiera informanterna. (Bell, 2016, s. 64.) I den här undersökningen lovade jag informanterna konfidentialitet, men i praktiken blev informanterna anonyma. Anledningen att det blev så är att jag inte själv var närvarande vid tillfällena när enkäten fylldes i. Utgående från svaren kan jag inte utläsa från vilken skola eller klass informanten kommer.

7.4 Förslag till fortsatt forskning

Slöjden som ett valfritt ämne har inte en självklar position i dagens skola, därav är fortsatt forskning inom området relevant. Några förslag till vidareforskning inom området presenteras här.

Den här studien kunde kompletteras med en mera omfattande forskning i alla finlandssvenska skolor, även i jämförelse med finskspråkiga skolor och hur det ser ut i olika delar av landet. Samtidigt skulle det vara intressant att mäta elevers uppfattningar på en positiv och negativ skala. Ett annat alternativ till forskning skulle vara att se på valfria ämnet slöjd ur ett lärarperspektiv. Vilken uppfattning lärarna har om vad som påverkar eleverna men även hur lärarna ser på slöjden som valfritt ämne och dess utveckling.

Ett förslag till en intressant infallsvinkel skulle vara att se på läroämnet slöjd som ett enda ämne i den valfria paletten. I min studie har jag främst stött på slöjd som valfritt ämne delat i textilslöjd, teknisk slöjd, elektronik och andra ämnesteknologier inom slöjd. Finns det skolor som erbjuder ämnet slöjd som helhet och finns det inom ämnet en valfrihet att välja och kombinera olika arbetsområden? Hur ser den lokala läroplanen och timplanen ut i sådana fall?

Ett forskningsförslag som skulle vara relevant är en konsekvensbedömning av hur den valfria slöjden påverkar vidareutbildning inom slöjden. Hur påverkas utbildningar inom slöjden på andra och tredje stadiet av det valfria ämnet slöjd? En annan vinkling är att hur påverkas slöjden som valfritt ämne av att det är få möjligheter att studera olika slöjdarter på svenska i Finland, både på andra och tredje stadiet.

Referenser

- Anttila, P. (1983). *Työ ja työhön kasvatettavuus. Tutkimus koulun työkasvatuksen rakenteesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. (Tutkimuksia 100). Helsingfors: Helsingin yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.
- Anttila, P. (2003). *Käsityöammatin ja –yrittäjyyden haasteet 2000-luvulla*. Tekstiiliohjeita. Textilläraren nr. 1/2003, s. 3.
- Aronsson, G., Hellgren, J., Isaksson, K., Johansson, G., Sverke, M. & Torbiörn, I. (2012). *Arbets- och organisationspsykologi. Individ och organisation i samspel*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Bell, J. (2016). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Cialdini, R. (2005). *Påverkan – teori och praktik*. Malmö: Liber.
- Dahmström, K. (2011). *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. Upplaga 5:1. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Dresch, J. & Lovén, A. (2010). *Vägen efter grundskolan*. I L. Lundahl (red.) *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Engdahl, O. (red.) (2001). *Modern sociologisk teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Erling, A. & Hwang, P. (2001). *Ungdomspsykologi. Utveckling och livsvillkor*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Evenshaug, O. & Hallen, D. (2001). *Barn och ungdomspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Finlex. (2012). *Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen*. Hämtad 12 juli 2017 från <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2012/20120422>.
- Frisén, A. & Hwang, P. (red.) (2006). *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hartman, S. (red.) (2014). *Slöjd, bildning och kultur. Om pedagogisk slöjd i historia och nutid*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

- Hasselskog, P. & Ekström, A. (2015). *Slöjd i grundskolan. En nationell ämnesutvärdering i årskurs 6 och 9*. Rapport 425. Stockholm: Skolverket.
- Hasselskog, P. (2010). *Slöjdlärares förhållningssätt i undervisningen*. Gothenburg studies in educational sciences 289. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Hodkinson, P. & Sparkes, A. (1997). *Careership: A Sociological Theory of Career Decision Making*. British Journal of Sociology of Education 18 (1), s. 29–44.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jaatinen, J. (2015). Mångsidiga lärmiljöer i slöjdundervisningen. Hämtad 17 oktober 2017 från http://www.edu.fi/planera/grundläggande_utbildning/slojd/lp2016__stodmaterial_i_slöjd/mangsidiga_larmiljoer_i_slöjdundervisningen
- Johansson, M. (2002). *Slöjdpraktik i skolan – hand, tanke, kommunikation och andra medierande redskap*. Gothenburg studies in educational sciences 183. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Järvå, H. & Dahlgren, P. (2013). *Påverkan och manipulation*. Lund: Studentlitteratur.
- Kimpimäki, A. (2014). *"Hyvää oppia elämään". Vanhempien ajatuksia käsityön valitsemisesta valinnaisaineeksi yläkoulussa*. Opublicerad magisteravhandling. Helsingfors: Helsingfors Universitetet.
- Kivikangas, A. (2003). *Hyvän opetuksen sekä tuloksellisen oppimisen ehtoihin perustava eriyttäminen ja yksilöiminen perusasteen 3–6 luokkien käsityöoppiaineen opetuksessa*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja – Ser. C Osa – Tom. 197. Turku: Turun Yliopisto.
- Knopman, E. (2016). *Textilsalen som lärmiljö. En studie om textilsalens inredning för främjande av elevers välbefinnande*. Opublicerad magisteravhandling. Vasa: Åbo Akademi.
- Kumpulainen, T. (red.) (2010). *Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2010*. Koulutuksen seurantaraportit 2010: 4. Utbildningsstyrelsen. Hämtad 9 juli 2017 från http://www.oph.fi/download/130716_Koulutuksen_maaralliset_indikaattorit_2010.pdf

- Kumpulainen, T. (red.) (2014). *Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014. Årsbok för utbildningsstatistik 2014*. Koulutuksen seurantaraportit 2014:10. Tammerfors; Utbildningsstyrelsen. Hämtad 12 juli 2017 från http://www.oph.fi/download/163331_koulutuksen_tilastollinen_vuosikirja_2014.pdf.
- Laitinen, S., Hilmola, A. & Juntunen, M-L. (2011). *Perusopetuksen musiikin, kuvataiteen ja käsityön oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla*. Koulutuksen seurantaraportit 2011:1. Utbildningsstyrelsen.
- Larsen, A-K. (2009). *Metod helt enkelt. En introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Gleerups
- Lindfors, L. (1991). *Slöjddidaktik. Inriktning på grundskolans textilslöjd*. Helsingfors: Finn Lectura.
- Lindfors, L. (1993). *Slöjdfostran i kulturkampen. Del I. Studier i den finländska skolslöjdens läroplaner 1912–1994*. (Publikationer från Pedagogiska fakulteten 4/1993). Vasa: Åbo Akademi. Institutionen för lärarutbildning.
- Lindgren, S. (2007). *Sociologi 2.0. Samhällsteori och samtidskultur*. Malmö: Gleerups.
- Lundahl, L. (2010). *Att bana vägen mot framtiden. Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Norstedts. (2017). MOT Norstedts Svensk ordbok. Hämtad 18 oktober 2017 från <https://mot-kielikone-fi.ezproxy.vasa.abo.fi/mot/OBOAKA/netmot.exe?UI=sv80&dic=10>
- Nygren-Landgårds, C. (2000). *Educational and teaching ideologies in sloyd teacher education*. Åbo: Åbo Akademis Förlag.
- Nygren-Landgårds, C. (2003). *Skolslöjd nu och då – men vad sen?* Rapport från Pedagogiska fakulteten vid Åbo Akademi nr 5 2003. Vasa: Åbo Akademi.
- Porko-Hudd, M., Sjöberg, B. & Sunngren, M. (2015). *Slöjdföräd. Didaktiska diskussioner om och idéer för slöjdundervisningens upplägg*. Dokumentation från fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier. Nr 6 2015. Vasa: Åbo Akademi.

- Seitamaa-Haakarinen, P. & Matinlauri, M. (2015). *Uttryck, formgivning och teknologi som utgångspunkt för läruppgift i slöjd*. Hämtad 17 oktober 2017 från http://www.edu.fi/planera/grundlaggande_utbildning/slojd/lp2016_-_stodmaterial_i_slojd/uttryck_formgivning_och_teknologi_som_utgangspunkt_for_en_laruppgift_i_slojd
- Statistikcentralen. (2005). *Vapaa-ajan merkitys lisääntynyt*. Tiedote 26.1.2005. Hämtad 1 juli 2017 från http://www.stat.fi/ajk/tiedotteet/v2005/tiedote_005_2005-01-26.html.
- Studieinfo. (2017). *Vad kan jag studera inom yrkesutbildning?* Hämtad 18 oktober 2017 från <https://studieinfo.fi/wp/yrkesutbildning/vad-kan-jag-studera-inom-yrkesutbildning/>
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Suojanen, U. (2000). *Slöjd och samhällsförändring*. I U. Suojanen & M. Porko-Hudd (red.). *World-Wide Sloyd. Ideologi för framtidens samhälle*. Techneserien; Forskning i slöjdpedagogik och slöjdvetenskap B: 8/2000. Vasa: Åbo Akademi.
- Sverker, M. & Hellgren, J. (2013). *Arbete och karriärvägar*. I A-K. Andershed & H. Andershed (red.). *Att studera människors utveckling –resultat från forskningsprogrammet IDA 1965–2013*. Lund: Studentlitteratur.
- von Tetzchner, S. (2016). *Utvecklingspsykologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Utbildningsstyrelsen. (2014). *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen 2014*. Föreskrift 104/011/2014. Tammerfors: Utbildningsstyrelsen.
- Utbildningsstyrelsen. (2015). *Mångsidig kompetens*. Hämtad 28 november 2017 från <http://www.cll.fi/wp-content/uploads/2015/12/Laroplan460.jpg>.
- Yle Arenan. (2008). *Uppsving åt slöjden*. [TV-program]. Helsingfors: YLE. Vetamix. Hämtad 21 juni 2017, från <http://arenan.yle.fi/1-3153006?autoplay=true.html>.

- Vipunen. (2015). *Utbildningsförvaltningens Statistiktjänst*. Hämtad 9 juli 2017 från https://vipunen.fi/sv-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/sv-fi/Rapporter/Perusopetus%20-%20ainevalinnat%20-%20valinnaisaine%20-%208-9%20-%20maakunta_SV.xlsb.
- Virtanen, V. (2017). *Valinnainen käsityö–oppilaan oma valinta*. Opublicerad magisteravhandling. Åbo: Åbo Universitetet.
- Weber, M. (1922/1983). *Ekonomi och samhälle: Förståendesociologins grunder. Band 1: Sociologiska begrepp och definitioner. Ekonomi, samhällsordning och grupper*. Lund: Argus.
- Zettergren, P. (2013). Kamratrelationer i ung och vuxenålder. I A-K. Andershed & H. Andershed (red.) (2013). *Att studera människors utveckling – resultat från forskningsprogrammet IDA 1965-2013*. Lund: Studentlitteratur.
- Åsberg, R. (2001). *Det finns inga kvalitativa metoder – och inga kvantitativa heller för den delen. Det kvalitativa-kvantitativa argumentets missvisande retorik*. *Pedagogisk forskning i Sverige* 6 (4). s. 270–292.

Bilagor

Bilaga 1

Brev till bildningscheferna

Hej!

Jag studerar till slöjdlärare vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Vasa. Nu skriver jag min magisteravhandling om Varför eleven väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne. Min avhandling handlar om vilka faktorer som inverkar vid elevernas val av valfria ämnen.Handledare för min avhandling är forskningsledare Mia Porko-Hudd.

Kan jag få tillåtelse att göra den empiriska undersökningen i er kommun i årskurs 8? Undersökningen skulle vara en elektronisk enkät med flera påstående som eleven kan välja i hur stor grad som påståendena har inverkat på deras val.

Vem rekommendera ni att jag kontaktar i er 7–9 skola, rektor, slöjdlärare eller studiehandledare?

Mvh

Lilly Swanljung

telefonnummer

e-post adress

Bilaga 2

Brev till rektorerna

Hej!

Jag studerar till slöjdlärare vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Vasa. Nu skriver jag min magisteravhandling om Varför eleven väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne. Min avhandling handlar om vilka faktorer som inverkar vid elevernas val av valfria ämnen, som min handledare fungerar forskningsledare Mia Porko-Hudd.

Kan jag få tillåtelse att göra den empiriska undersökningen i er skola i årskurs 8? Undersökningen skulle vara en elektronisk enkät med flera påståenden, i vilken eleven kan välja i hur stor grad påståendena har inverkat på deras val. Jag har fått tillåtelse av bildningsdirektören och rekommendation att kontakta er. Har ni tillåtelse av föräldrarna så att jag kan komma in och genomföra undersökningen?

Att fylla i undersökningen tar ungefär 5–10 minuter i anspråk och kan göras på en platta eller en dator. Jag önskar att hela årskursen skulle kunna delta i undersökningen och undrar om jag själv skall komma en dag till er skola och genomföra undersökningen i varje åttonde klass eller om t.ex. studiehandledaren kan genomföra den under en vecka på t.ex. elevhandledning eller annan lektion?

Mvh

Lilly Swanljung

telefonnummer

e-post adress

Bilaga 3

Följebrev till enkäten

Vasa 11.11. 2017

Hej Lärare!

Jag heter Lilly Swanljung och håller på att avsluta mina magisterstudier till ämneslärare inom slöjdvetenskap vid Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier i Vasa. I min magisteravhandling undersöker jag varför eleven väljer eller inte väljer slöjd som valfritt ämne. Min avhandling handlar om vilka faktorer som inverkar vid elevernas val av valfria ämnen, som min handledare fungerar forskningsledare Mia Porko-Hudd. Gruppen som jag har valt att fråga är hela årskurs åtta i två skolor. Att fylla i undersökningen tar ungefär 5–10 minuter i anspråk och kan göras på en telefon, en platta eller en dator. Elevernas svar behandlas konfidentiellt. Jag kommer inte heller att nämna skolan vid namn eller på annat sätt

Tack för att ni tar er tid och låter er klass fylla i den här enkäten, under vecka 46 och 47.

Adressen till enkäten:

<http://tinyurl.com/tillval8-9>

Med vänliga hälsningar

Lilly Swanljung

telefonnummer

e-post adress

Bilaga 4

Enkäten

Varför slöjd som valfritt ämne?

Jag är

- pojke
- flicka
- annat

Jag har valt som tillval

- textilslöjd
- teknisk slöjd
- annan slöjd
- inget av dem

Om du valde annan slöjd, vilken?

På vilket sätt påverkade följande saker att du valde eller inte valde slöjd som tillval

	inte alls	lite	ganska mycket	mycket	vet ej
Eget slöjdintresse	☐	☐	☐	☐	☐
Fortsatta studier efter åk 9	☐	☐	☐	☐	☐
Slöjdlektionernas innehåll	☐	☐	☐	☐	☐
Läraren i textilslöjd	☐	☐	☐	☐	☐
Läraren i teknisk slöjd	☐	☐	☐	☐	☐
Andra lärare i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Slöjdutrymmen	☐	☐	☐	☐	☐
Föräldrarna	☐	☐	☐	☐	☐
Kompisarna	☐	☐	☐	☐	☐
Medierna (Tidningar, TV, Sociala medier)	☐	☐	☐	☐	☐
Slöjdtraditioner	☐	☐	☐	☐	☐

Något annat som inverkat på ditt val att välja eller inte välja slöjd som tillval Nej Ja Vad ?

Skriv kort hur du tänkte vid valet av tillvalsämnen. Varför har du valt det du valt?

Vad tycker du skulle göra slöjden intressantare som tillvalsämne?

Skicka uppgifterna